

Fuvolaművészet és fuvolaépítés Magyarországon az 19. század első felében

Írta: Czeloth-Csetényi Gyula

v.2.6

BEVEZETŐ GONDOLATOK

A *Parlando*-ban (2020/3) májusában megjelent, „A 19. századi magyar fuvolázás újabb adatai” című munkám folytatásaként tüzetesebb vizsgálat alá vettem a 19. század első felét azzal a céllal, hogy jobban feltérképezsem a fuvolázás és fuvolaművészet szerepét e korszak zenei, kulturális és társadalmi életében. Több tényezőt és a jelzett időszakot vizsgálva alábbi kérdéseket szem előtt tartva kutattam a témát úgy, hogy a válaszokat lehetőleg sajtóreferenciákkal és dokumentumokkal is alá tudjam támasztani:

- kik taníthattak fuvolát?
- kik lehettek a tanítványok?
- milyen repertoárt játszottak?
- volt-e fuvolaépítésünk a jelzett korszakban?
- milyen intézményekben folyhatott fuvolaoktatás?

A vizsgálódás ezen szakaszában a adatok és tények összegyűjtése fontosabb volt, mint az ebből fakadó esetleges hipotézisek felállítása és igazolása, bár bizonyos máig ható tendenciákat nem nehéz felismerni. Remélhetőleg ez a mostani „utazás” is nyújt annyi érdekességet, mint a korábban megjelent cikk, és hozzájárul a hazai fuvolakultúra egy mélyebb és valóságosabb identitástudatának kialakulásához.

AZ 1800-AS ÉVEK KEZDETE

A századfordulón már volt kimutatható koncertélet Pest-Budán, bár ennek dokumentálhatósága alig lehetséges a korabeli sajtó hiányosságai miatt. Nálunk 1800-ban mutatták be Haydn *Teremtés* (1798) című művét, amely 3 fuvolát foglalkoztat, [27. tétel, E-dúr] majd két évvel később *Az Évszakok*-at is. Mindkét mű előadását a későbbi években megismételték, ami működő zenei életet és érdeklődő közönséget feltételez. Színházi előadások felvonásközeiben hangszeres szólisták is felléptek, így Heberle Antal, aki a Csákány/Csákán feltalálójának tartanak¹.

Csákány-ra közel 400 mű született - amatőr körökben is nagy népszerűségnek örvendett - és Heberle mellett bécsi művelője Ernst Krähmer (1795-1837) volt. A hangszer a pozsonyi Schöllnast céh tökéletesítette – más forrás szerint Schöllnast Ferenc találta fel. Mátray Gábor több alkalommal is magyar találmánynak nevezi és írja: „a csákány flauta, a mi időnknek magyar találmánya”² valamint „A csákányfuvola, mely Pozsonban találtatott fel, eléggé ismeretes”.

Egyik változata egyszerű harántfuvolára hasonlított fokosra emlékeztető fejjel a fejrészen, valamint volt furulya-szerű, sétatálca jellegű kivitele is (németesen Tsakan), amelyet a Magyarországon született és Bécsben tevékenykedő Ziegler János/Johann Ziegler (1795–1858) készített.

A hangversenyek dokumentálhatósága 1812 után változott meg, amikor megépült és működni kezdett a német színház, hivatalos nevén a Városi Színház (*Städtliches Theater*), amelynek működése Beethoven *István király* című nyitányának előadásával vette kezdetét³.

¹ A Magyar Muzsika könyve, 1936, Kereszty István – A fővárosi hangversenyek története, 200-201. old.

² Vörösmarty Mihály (szerk.): Tudományos Gyűjtemény 13. évfolyam, 18292. szám [Rothkrepf Gábor]: A' Muzsikának közönséges Története. Második Rész (Folytatása). 42-67

³ A Magyar Muzsika könyve, 1936, Kereszty István – A fővárosi hangversenyek története, 200-201. old.

A BUNSZVIK CSALÁD KORA ÉS KÖRNYEZETE

A korszak egyik fontos zenei szervezője és művésze gróf Brunszvik Ferenc⁴ volt, akinek Beethoven-hez fűződő barátsága közismert⁵, mint ahogy az is, hogy Carl Czerny kamarapartner volt Pesten 1814-1815 folyamán⁶. Gróf Brunszvik Ferenc nem csak kitűnő csellista volt, hanem a zenei élet állhatatos szervezője is. Miután feleségül vette a kiválóan zongorázó Justh Szidóniát – a korszak egyik legjobbnak tartott Beethoven interpretátorát - nem csak rendszeresen házimuzsikáltak martonvásári birtokukon, de Pest-Budán ősztől tavaszig szalonhangversenyeket is adtak számos közreműködővel tarkítva.

Logikus volt tehát a vizsgálódást e család környezetében kezdeni, nem csak azért, mert a ránk maradt kottatárakban⁷ több fuvolamű is megtalálható, - ami eléggé feltűnő, ha figyelembe vesszük, hogy a család alapvetően vonós-zongora érdekltségű volt – hanem azért is mert néhány kilométerre lakó szomszédja, Verebi Végh (II) Ignác⁸ (1763-1820) kitűnően fuvolázott. Logikusnak tűnik a feltételezés, hogy Brunszvik Ferenc őt is, mint szomszédját felkérte egy-egy közreműködésre, megszólalásra - bár ebben a pillanatban erre nincs konkrét adat.

Verebi Végh (II) Ignác (1763-1820) aktív zenei gyakorlatot tartott fent Vereben, de kitűnő fuvolajátékával is számos mű ajánlását kaphatta meg (pl. Raphael Dressler⁹ No.1 Fuvolanégyes, Op.10). Kottatára jelentős, ma a székesfehérvári Szent István Király Múzeumban található¹⁰.

A Brunszvik kottahagyatékban Beethoven ma is kedvelt D-dúr szerenádja és Weber g-moll triója mellett megtalálható egy Charles Nicholson¹¹-nak ajánlott fuvolamű is (Kalkbrenner op.86, *Nocturne*, Hornyák Mária jegyzékében a 223.), valamint egy közös kompozíció Kalkbrenner¹² és Walkiers¹³ – egy zongora és egy fuvolavirtuóz - együttműködéséből (*Duo et variations sur des motifs de Robert de Diable de Meyerbeer* - Hornyák Mária jegyzékében a 223.).

Brunszvikék télen Pest-Budán tartott szalonkoncertjeit sokan látogatták, így Volkmann Róbert és Mosonyi Mihály mellett a kitűnően fuvolázó¹⁴ gróf Széchenyi István is rendszeres vendég volt e rendezvényeknek.

Gróf Brunszvik Ferenc a fiatal tehetségeket is támogatta, így nála lakott 1824-ben Leopold Jansa¹⁵, az osztrák hegedűművész, aki később, mint híressé vált virtuóz Pest-Budán is fellépett, és akinek a koncertjén Doppler

⁴ Gróf Brunszvik Ferenc (1777-1848), nővére Teréz, fiatalabb testvérei Jozefin és Karolina.

⁵ Beethoven neki ajánlotta az op. 57 *Appassionata*-szonátát, de a korszak több zeneszerzőjétől is kapott ajánlásokat.

⁶ Hornyák Mária – Beethoven, Brunszvikok, Martonvásár, MTA Mezőgazdasági Kutatóintézet, 1993

⁷ Hornyák Mária – A Brunszvik család martonvásári könyv- és kottatára, MTA Mezőgazdasági Kutatóintézet, 1991

⁸ Zenetudományi Dolgozatok, 2001-2002, Sas Ágnes - Főúri zenei intézmények arisztokrata mecénások a 18. századi Magyarországon

⁹ Raphael Dressler (1784-1835) osztrák fuvolás és virtuóz, a bécsi *Kerntnertor Theater* elsőfuvolása volt, néhány évig kollégája, majd utódja Johann Sedlatzek (1789–1866) volt. Dressler 14 évet élt Angliában, körülbelül 100 kompozíciója ismert.

¹⁰ A Végh-kottagyűjteményt Dr. Balogh Vera dolgozza fel a közeljövőben: „Pályázatom a Végh-gyűjtemény fuvolára írt darabjainak katalógizálását, digitalizálását, megismerését és megismertetését célozza. Ez a nemzeti kincs elektronikusan nem hozzáférhető, emiatt szükséges a gyűjtemény mielőbbi feldolgozása, digitálisan tárolhatóvá és elérhetővé tétele, népszerűsítése”. <https://osztondij.mma-mmki.hu/felhasznalo/d4c524ab51619c0005c92e8d825333c3>

¹¹ Charles Nicholson (1759-1837) *Royal Academy of Music* tanárának és a Londoni Olasz Opera első fuvolása, a fuvola egyik továbbfejlesztője.

¹² Friedrich Wilhelm Kalkbrenner (1785-1849), német zongoravirtuóz, zeneszerző, a párizsi *Conservatoire* növendéke.

¹³ Eugène Walckiers (1793-1866) belga születésű francia fuvolaművész, tanár és komponista. Fuvolát Jean-Louis Tulou-tól, zeneszerzést Antonin Reicha-tól tanult Párizsban. Több művet is komponált Kalkbrenner-el együttműködve, összességében több mint 100 művet ismert.

¹⁴ "Szeretett fuvoláját mindenüvé magával viszi s amint néhány szabad pillanata van, magyar népdalokat játszik rajta. (...) A lenyugvó nap glóriafénnyel övezi e nemes homlokot, annyi nagy, honboldogító eszme és terv megszentelt pantheonját. A fuvolahangja, sír, zokog, panaszkodik. Már nem ismerheted föl - mint jobb időben - az egyes népdalok ütemeit, minden összefolyt, széles vagy általános lett, mint a haza gyásza és nyomora. A fuvola, e leglágyabb hangszer ama lélegzet által szólott, mely utolsó sóhajáig a magyar hazáé volt". Fővárosi Lapok 1890.01.23, 17. szám. Széchenyi István bizonyíthatóan a csákán-t is művelte – vonatkozó illusztráció: Bäcker litográfiája Löschinger Zsigmond rajza alapján – *Széchenyi Döblingben*. Lásd: FÜGGELÉK

¹⁵ Leopold Jansa (1795-1875) osztrák hegedűművész.

Ferenc debütált Pesten, 1838. október 4-én. A fuvolaművész akkor vélhetően a Magyar Fantáziaként ismert művet játszotta (*Fantaisie Pastorale Hongroise*, Op. 26).

AZ 1830-AS ÉVEK

Brunszvik Ferenc kamaraformációjához Tábornszky Mihály, (hegedű) és Adler Vince (zongora) is csatlakoztak és velük már jól dokumentálhatóan fuvolások is kapcsolatba kerültek. Az alábbi 1835-ös hangverseny Eugène Walckiers (1793-1866) műve hangzott fel, amelyet eddig nem sikerült azonosítani.

1835.04.19.

CONCERT. A' nemzeti casinói második hangversenye, folyó hónap' 12kén délutáni 4 órakor kevésbé volt népes mint az első. A' kezdetet Onslov quintettje tévé D mollbul. Azután Scheibel ur játszik Adler ur klavir kíséretével egy fantáziát a' fuvolán , a' „párviadal“ czimű daljátékból vett themára , Walkiers szerint¹⁶.

A *Rajzolatok* egy másik száma egy közreműködésről tudósít Proch¹⁷ énekhangra, fuvolára és zongorára írt triójában.

1835.05.20 .

CONCERT. A' nemzeti casino' hangversenyében vasárnap május' 10dikén kevés vendég volt jelen. Az első szép májusi nap a' két város' legtöbb lakosát szabadba csalta; ámbár a' hanga után is, melly félhatkor végződött, lehetett a' kellemes sétálásban gyönyörködni.

A' kevés hallgatók igen jó mulatóst nyertek Haydn' gr. Erdődynek ajánlott G-dur quartettje által, mellyben Taborsky ur főleg a' Menuett' Trio-ját igen szépen játszotta. Ezt követé egy dal „fülemile' panaszaí“, mellyet egy tenor-hangra fuvola és zongora kísérete mellett szerzett Proch. Erl ur kellemes hangjával egyszerűen és szépen éneklé e' dalt, miként a' szerző' lelke kívánhatta. A' furolát Scheibel a' zongorát Adler ur játszotta¹⁸.

A fel-felbukkanó fuvolások után a 30-as évek közepétől állandósulni látszik a Pfeiffer család (apa és fia) közreműködése, illetve önálló koncertjeik is követhetőek. Erről tudósít az alábbi újsághír, amely a farsangi időszak előtt tartott utolsó hangversenyről számol be. A koncerten Pfeiffer-ék és Tábornszky mellett a fiatal Erkel is fellépett. Az idősebb Pfeiffer (Antal) Krommer nonettjében jeleskedett, de a koncert befejező számában fiával, Adolf-al játszotta egy, vélhetően saját kompozíciót.

1838.01.06.

CASINOI HANGVERSENY.

Vasárnap januar' 3dikán volt mostanra utolsó hangverseny a' nemzeti casinoban. Krommer' nonettje két hegedű, viola, violoncell , contrabass, fuvola, klarinett, fagot és erdei-kürtre nagy pontossággal adatott, benne legfőképp Taborszky, Pfeiffer és Preiser a' versenyző hegedű, fuvola és klarinét' részeik mesteri előadása által tűntek-ki. — Aztán közkívánságra Pfeiffer ur fiával Adolffal ösmeretes kettős fuvola concertjét játszotta, mellyben a' jeles tehetségű kis műnövendek bő tapsot nyert, miáltal atyjának, mint fia mesterének érdeme is megősmerteték. Befejezd Erkel úr Herznek egy nagy polonaise-vel, mellyet Pachl-nak egy igen jó zongoráján nagy remekléssel és zajos tapssal játszó.¹⁹

Pfeiffer Antal már korábban (1830) is fellépett a Tábornszky és Adler²⁰ társaságában, Bécsben. Az alábbi sajtóanyag szerint nem ez volt az első koncertjük a császárvárosban.

¹⁶ Rajzolatok a társas élet és divatvilágból 1835. január-június (1. évfolyam 1-1-52. szám) 1835-04-19 / 31. szám.

¹⁷ Heinrich Proch (1809 –1878) osztrák zeneszerző, dalok, közzenék és közel 200 kamaramű szerzője.

¹⁸ Rajzolatok a társas élet és divatvilágból 1835. január-június (1. évfolyam 1-1-52. szám). 1835-05-20 / 40. szám

¹⁹ Rajzolatok a társas élet és divatvilágból, 1836. január-június (2. évfolyam, 1_1-52. szám) 1836.01.06. / 2. szám.

²⁰ Adler Vince később Doppler Ferencsel is fellépett, valamint Ferenc Vince apjától, Györgytől, a Mátyás templom zenei vezetőjétől tanult zeneelméletet, és testvérével a templom zenekarában furolázott, míg apjuk életének utolsó évtizedében ugyan itt nagybögözött.

Forrás: A Zene 15. (1933-1934) 1933 / 1-2. szám, Isov Kálmán dr.: Doppler Ferenc (1821-1883)

Czeloth Csetényi Gyula, 2020. Minden jog fenntartva

1830.12.11. BÉCS

Die Herren Taborsky, Pfeiffer, Wagner und Adler, veranstalteten, wie im vorigen Jahre, durch die Adwentzeit, musikalische Abendunterhaltungen, und führen die flastischen Tonwerke ältere und neuerer Komponisten auf. Das Auditorium, das aus Musik Kennern und Liebhabern besteht, würdig durch reichen Benfall und B... die Talent der genannten Herren²¹. (...)

A 19. század folyamán a nyilvános zeneművészetben nagyon ritkán tűntek fel nők. Ezért rendkívüli az alábbi 1833-as hír, amely egy debütálásról értesít Pesten, ahol egy fiatal fuvolaművésznő, a győri Weiser Bertha lépett színpadra, Karl Keller²² és Maurer²³ egy-egy művét adta elő.

1833.04.14.

Weiser Bertha első hangversenye.

Weiser Bertha győri születésű leányzó (mint mondatik israelita) Mart. 29-én Flautaconcertet adott a' pesti játékszínen. Az akadémia részei valónak: 1) Ouvertura Catell Semiramisából. 2) Nagy Polonaise flautára Kellertől, előadá' versenylőné. 3) Magyar Pás de deux (kettős táncz) előadó Uhlich ur, és Emerle leányasszony, d) Bevezetés és fényes változatok egy eredeti themára Maurertől, flaután előadá' versenylőné. — Ezen rövid akadémiát meg előzte amaz egy felvonásos vigjáték: „Az asszonyok elcserélése.“ Az ouvertura jól adatott, a' magyar táncz tetszett, 's utolsó fordulatait ismételni kellett. Úgy hirtelik, hogy Emerle 's a' két Millitz tánczosnék Bécsbe fognak menni. — Weiser Bertha magát flauta-remekésznének, 's több philharmoniai társaságok tiszteletbeli tagjának nevezi. Noha nehéz darabokat játszott, de hibázék abból a' csinosabb érzékeny és aesthetikai előadás, 's kivált az első darabban úgy sietett egyik tactusból a' másikra minden tempotartás nélkül, hogy az orchestra alig tudá ötet tactusban tartani.— Személyi alakja közönséges; öltözete tiszta fehér volt²⁴.

A 30-as évek első felében Kundt Ferencz nevével többször is találkozhatunk, de nem egyértelmű, hogy hivatásos zenekari tag volt-e, vagy inkább műkedvelő. Mindenesetre következetesen a kor összetettebb fuvolaműveit játszotta ő is, így az alábbi műsorban Louis Drouet²⁵ művét.

1833.12.29

VI. MUZSIKA. Czwrczek ur hangversenye Pesten.

Dec. 22-én a' karácson ünnepek előtti norma - napok kezdődén játékszíni előadás helyett bérletszűnés mellett Czwrczek József ur a' színház első kürtösének külön hasznára hangverseny adatott. (...) 2) Concertino Drouet-től, flaután szorgalommal előadva Kundt Ferencz ur által²⁶.

Néhány hónappal később egy jelentősebb hangversenyen is közreműködött, ezúttal Karl Keller művével.

1834.05.11.

HANGÁSZAT.

Budán. Blumené assz. hangversenye. — Máj. 6-an a' budai színpadon Blumené assz. egykor Pétervárat volt udvari énekesné 2 szakaszban nagy hangversenyt adott, mellynek részei voltak; az 1-ső szakaszban: 1) Ouvertura Rossini Tancredjaból. — 2) Kettős dal ugyan azon operából a

²¹ Wiener Theater-Zeitung 1830.12.11. 6.old.

²² Karl Keller (1784-1855) német fuvolás, zeneszerző, ének- és gitártanár. Fuvolára szóló- és kamaraműveket is írt, ismert az op. 15-ös, d-moll fuvolaversenye.

²³ Ludwig Wilhelm Maurer (1789-1878) német zeneszerző, karmester, hegedűs. Potsdam-ban született, de 17 éves korától Oroszországban tevékenykedett.

²⁴ Honművész, 1833. április-június (1. évfolyam, 1-26. szám) 1833.04.14. / 4. szám

²⁵ Louis Drouet (1792-1873), a holland emigráns, korának talán legnagyobb virtuóza, Bonaparte Lajos fuvolatanára, Mendelssohn barátja, Wilhelm Popp fuvola- és zongoraművész fuvolatanára volt.

²⁶ Honművész, 1833. október-december (1. évfolyam, 53-78. szám) 1833.12.29. / 78. szám

hozzá megkivántató színi öltözetben; éneklé Blumené assz. és Pály ur magyarul. — 3) Keller Kár. változtatja, flaután előadá Kundt úr²⁷.

Természetesen a bécsi tanulmányait már befejezett és néha hazalátogató Amtmann Prosper is feltűnt a pest-budai koncertéletben. A Honművész alábbi tudósításában már egyértelműen úgy hivatkoznak rá, mint elismert virtuózra, és utalnak egy korábbi fellépésére is. Egyes kutatók véleménye szerint a június 7-i koncerten Erkel Ferenc kísérte zongorán, valamint szintén Erkel dirigálhatta a zenekart a Tulou művek előadásakor²⁸. Eddig nem találtam olyan adatot, amely azt bizonyítaná, hogy Amtmann bécsi tanulmányai előtt is fellépett volna Pest-Budán.

1835.09.10.

HANGÁSZAT

Amtmann Prosper ur Budán a' nemzeti színházban sept. 4-kén , a' „betegek“ czimű vig játék után hangversenyt adott. E' művész házánkfiját mint jeles flautajátszót , 's e' hangszeren Pesten a' legjelesebbek egyikét, mar több Ízben, de különösen az idén jun. 7.) a' városi tánczteremben hallottuk, 's benne azon szép tökélyeket, mellyek mind a' nehézségek legyőzésére mind kellemes előadásra kivántatnak, bőven találtuk-fel. Mai előadásának elején 's végén Tulon egyik concert darabjának első számában, és saját szerzeményű változataiban tünteté-ki remek tehetségeit, érdemlett tetszést s azt kísérő tapsokat nyerve. — Első előadását követé Schubertnak „vándora“ Eri ur pesti dal- színész ur által énekelve. — Ezt ismét Czerny Károly változatai for- tepianóra (Hóra ur) , kobozra (Perlasca ur), kürtre (Hablis eh ur) és flautára (Amtmann ur)²⁹. (...)

Az alábbi 1835 decemberéből származó beszámoló azért érdekes, mert hosszabban méltatja a korábban már említett Scheibl úr (a későbbi tudósításokból kiderül, hogy keresztnéve József) fuvolás érdemeit és képességeit, aki az 1830-as években többször is felbukkant a Tábornszky koncerteken. Az újsághír egyértelműen a pesti fuvolások egyik legjobbjaként nevezi meg.

1835.12.17

Pesten Serwacinsky Szaniszló és Merkl J. urak bérletes hangversenyeiknek elsője december 5-kén a' vadászkürtnél levő concert-teremben igen szép számú hallgatóságtól látogatott.(...) Lindpaintner divertissemet-ja (Vampyr opera themájira), játszá flaután Scheibl ur fortepiano (Merkl ur) kíséretével. Nem lehet Scheibl urat nem említenünk a' nélkül, hogy mind mai igen kellemes és művészileg sikerült előadását teljes igazzal legméltóbb dicsérettel ne tetézzük, mind pedig illő köszönetét ne mondjunk neki ama haszonkereset nélküli szívésségéért, melljel nemcsak e' mai mulatságot, hanem más hasonló hangversenyeiket is szíves hozzájárulásával és munkás részvételével előmozdítani, 's azoknak kétszeres érdekét szerezni törekedett. Ő városunkban legjobb flautistáink egyike, 's mind e hangszeren szerzett nagy ügyessége, mind lágy szellemű gyengéd játszasmódja őt a' legelső művészek sorába helyeztet³⁰.

Énekművészek koncertjén közreműködött Scheibl úr, de ezúttal a partitúrából zongorakíséretet zenekari szólamokból (vagy partitúrából) összeolvasó Merkl úr érdemeit helyezi előtérbe a beszámoló.

1836.01.10

HANGÁSZAT.

Sérvacinski Sz. 's Merkl J. urak bérletes hangversenyeiknek utósója, melly egyszersmind múlt évben a' pesti concertek közül legutolsó is volt, december 20-kán a' vadászkürt teremében éppen olly jelesen sikerült, valamint élénk pártolásra méltatott. (...) Lindpaintner Potpourri-ját játszá flaután Scheibl úr; mellé a' fortepianót Merkl ur. Ezen utóbbinak érdeme annyival nagyobb volt,

²⁷ Honművész, 1834. január-június (2. évfolyam, 1-52. szám) 1834-05-11 / 38. szám

²⁸ Pécsi Szemle, 2009, 460-469.old. Kovács Attila: 200 éve született Amtmann Prosper fuvolaművész

²⁹ Honművész, 1835. július-december (3. évfolyam, 53-104. szám) 1835-09-10 / 73. szám

³⁰ Honművész, 1835. július-december (3. évfolyam, 53-104. szám) 1835-12-17 / 101. szám

minthogy a' kíséret klavirra írva nem vala, 's ő azt orchestrumra irt több szerepből olvasá ki , és helyesen is teljesítő³¹.

Scheibl úr Tábornok-kamarapartnereként is fellépet, így 1836 márciusában Ferdinand Ries³² kvintetjében játszott.

1836.03.26.

2.) Vasárnap , martius' 20dikán a' casinói hangversenyt kevesen látogták meg, mert délután Taborszky ur adott hangversenyt,'s napjában kétszer néhány óráig muzsikát hallgatni igen sok. — A' fülnek is meg vannak a' maga diaetetikai szabályai, 's azt is csak úgy meg lehet terhelni, mint a' gyomrot. A' casinoban Haydn D-dur quartettje, aztán Riestől egy quintet fuvolára adattak, melyet is Scheibl ur játszék³³.

Szintén 1836-ban énekesek hölgyek - Heinefetter Sabina és Klára - által adott nagysikerű koncerten lépett fel önálló produkcióval, Tulou művével Kundt Ferencz, akit a beszámoló erőteljesebben is kiemel.

1836.04.13.

A' zongora-concert Riestől, egy műkedvelőtől játszva 's a' változatok Tulou-tól fuvolára, előadva Kundt ur által, méltán tölték be az énekközöket. A' nagy terem félig tömve volt³⁴.

1836 tavaszán énekesnő koncertjén közreműködik Scheibl úr egy nehezebb, Karl Scholl kompozícióval.

1836.04.28.

HANGÁSZAT»

Pesten Carl Henriette k. a. a' nagy fedut-teremben apr. 21-kén délutáni 5 órakor adá 2-dik hangversenyét. Részei: 1) Mozart „tündérsip- já“-ból az ouverture. — 2) Rossini „Semiramisá“-ból az (A-dur) nagy aria; éneklé a' versenylőné. — 3) Scholl változatai, játszák flaután Scheibe, J. ur³⁵.

A 30-as évek közepétől folyamán egyre többet lép fel Pfeiffer Antal és Adolf, sőt a hangsúly egyre inkább a fiúra helyeződik. A következő híradás 1937-ből való, amely szerint „a kis” Pfeiffer Adolf szintén Tulou egyik azonosíthatatlan művét játsza, ezúttal Budán. Az esemény érdekessége, hogy a „versenyadó” nem más, mint a belga hegedűvirtuóz, Henri Vieuxtemps (1820-1881), aki ekkor még csak 17 éves volt.

1837.03.12.

BUDAI HÍR.

Szinte vasárnap Budán adott délután fél ötre hangversenyt Vieuxtemps Henrik az országházi nagy teremben. Előadatik: 1.) Mayseder' Es-dur-Sextetjének első darabja; első hegedűt a' versenyadó játszék. — 2.) Ének, előadva Stoll pesti ddszinesztől. — 3.) Kettősmű, hegedűre's zongorára az „Álomjáróné“ból vett themára Beriot- és Benedict-től, — játszá Erkel's Vieuxtemps. — 4.) Ábránd 's változatok fuvolára Tulon-túl; előadá Pfeiffer Adolf. — 5.) Magánydal a' „Mátka“ című daljátékból, — éneklé Stoll úr. — 6.) Változatok hegedűre, a' „Tengeri rabló“-ból vett thema felett, előadva a' versenyadótól. A' Sextett előadása remek volt. — Stoll szép hanggal énekle. — A' kis Pfeiffer szép hangot csala ki fuvolájából, 's azt mutatá, hogy ügyességét, melyet már több éve ösmerünk, mind inkább tökéletesbiti. A' versenyadó szokott művészséggel játszék, 's kivált némelyeket, kik itt először hallák, rendkívüli

³¹ Honművész, 1836. január-június (4. évfolyam, 1-52. szám) 1836-01-10 / 3. szám

³² Ferdinand Ries (1784-1838) német zeneszerző, Beethoven tanítványa, barátja és titkára.

³³ Rajzolatok a társas élet és divatvilágból 1836. január-június (2. évfolyam, 1-1-52. szám) 1836.03.26. / 25. szám. 224.old.

³⁴ Rajzolatok a társas élet és divatvilágból 1836. január-június (2. évfolyam 1-1-52. szám) 1836.04.13. 30. szám.

³⁵ Honművész, 1836. január-június (4. évfolyam, 1-52. szám) 1836-04-28 / 34. szám

elragadtatásra birt. — A' közönség száma negyed része sem volt annak, melly Pesten szokott versenyem megjelenni. NEY³⁶

Három nappal később Vieuxtemps ismét hangversenyt adott – ezúttal Pesten - a *Honművész* tanúsága szerint Pfeiffer Antal részére, aki a „pesti színház első flautása”. E jelentős hangverseny zárószámában a fiú, Adolf ezúttal apja oldalán Fürstenau³⁷ Concertino-ját – valamelyik kettősversenyét – játszotta.

1837.03.15.

HANGÁSZAT.

Pesten Vieuxtemps H. ur marc. 15-kén a' színpadon ismét hangversenyt ada, Pfeiffer Antal urnák, a' pesti színház első flautásának, részére. Megelzé azt „Norma” daljátéknak 1-ső felvonása, mellyben Sever szerepét a' szép szavú fiatal tenorista színész Stoll ur meglepő sikerrel éneklé. — Vieuxtemps ur ezúttal Rode egyik violon-concertját, 's Beriot változatait játszá zajos tapsokkal tisztelve a' számtalan közönségtől. Ezek előtt 's közben előadatott Cherubini „Armand gróf” daljátékának ouverture-je. — Norma daljáték 2-dik felvonásából Norma és Adalgisa párdalja Mink és Segattá assz. által — és Fürstenau concertinója két flautára, Pfeiffer ur és ennek jeles reménységgel biztató Adolf fija által játszotva³⁸.

Ugyan erről a hangversenyről hosszabb beszámolót is találunk a *Rajzolatok*-ban. Itt már úgy beszélnek az eseményről, hogy az Pfeiffer Antal szervezése, és az egyébként jelentékeny technikai felkészültséget igénylő kétfuvolás kompozíció pedig „versenyke” néven bukkan fel.

II. Hangversenyeit' 1. Szerdán martius' 15-én a' pesti' színházban Pfeiffer Antal első fuvolás jutalom versenye adaték. Első szakaszát tévé „Norma” daljáték első felvonása. Severust Stoll valóban meglepőleg énekle; Mink éneke mindig éledeletet nyújt; 's D. Segatta asszonyság is különös pontossággal vivé Adalgisa szerepét; Kaler mint fődruida ismét bebizonyítá művészségét. — A' második szakasz darabjai e' renden következtek : 1) Ouverture Cherubini' „Armandi grófijából” előadás olyan volt, millyet a' szép mű érdemel. — 2) Párdal a' „Norma” második felvonásából, éneklék Mink és D. Segatta. — 3) Versenymű hegedűre Rodetól, játszá Vienxtemps. Felléptekor franczia 's német nyelven irt versek szórattak tiszteltésére, — 's ő ígéző művészségével méltó köszönő feleletet ada. — 4) Versenyke két fuvolára Fürstenautól, előadák a' versenyadó és fia Adolf. Mindketten szép előadással emelék a' csinos műdarabot. — 5) Változatok hegedűre Beriotól, előadá Vieuxtemps. Ismét uj bizovitmányt ada a' remeklő, milly bájos énekké olvadoznak a' hangok keze alatt, 's a' legsebesebb hangvegyület mint párosul a' lélekreható erővel. — A' ház ismét tömve volt³⁹.

Alig néhány nappal később a már korábban említett Minkné asszony búcsúkoncertjére került sor, ahol a művésznő mellett Vieuxtemps, Erkel és Pfeiffer Adolf is fellépett. A *Honművész* tudósítása különös jelentőséggel bír, mert kiderül belőle, hogy a fiatal – nyugodtan mondhatjuk – fuvolás csodagyerek ekkor 10 éves, tehát 1827-ben születhetett. Sajnos nem megállapítható, hogy az öt Tulou fuvolaverseny közül melyik hangzott el általa.

1837.03.20

Pesten Minkné assz. búcsú-hangversenyét a' színházban mar ez. 20-kán adá. Az 1-ső szakasz részei voltak: 1) Herold „Zampa” daljátékának ouverture-je. — 2) Donizetti egyik ariája Kaler ur által énekelve. — 3) Benedict és Beriot ismert brillant duo-ja az „álomjáróné” daljátékból vett themákra; játszá Vieuxtemps és Erkel ur noha már ismételve, de még is zajos tapsokkal tisztelve. — 4) Minkné assz. „Ördög Róbertből” Izabella nagy ariáját éneklé asszonyi karének kísérete

³⁶ Rajzolatok a társas élet és divatvilágból, 1837. január-június (3. évfolyam, 1-1-52. szám) 1837.03.16. 22. szám.

³⁷ Anton Bernhard Fürstenau (1792-1852) a kor egyik legjelentősebb német fuvolaművésze, a Concertino talán a op. 87-es Concertino két fuvolára és zenekarra.

³⁸ Honművész, 1837. január-június (5. évfolyam, 1-52. szám) 1837.03.19. 23. szám, 210.old.

³⁹ Rajzolatok a társas élet és divatvilágból 1837. január-június (3. évfolyam 1-1-52. szám) 1837.03.23. 24. szám.

mellett. — A' 2-dik szakaszban: 1) Auber „porticii néma“ daljátékának ouverture-je. — 2) Tulou flauta-concertjét bámulandó ügyességgel játszá a' 10 éves Pfeiffer Adolf. — 3) Vieuxtemps H. ur Ernst változatait játszá „Ludovik“-ból vett themára, hangászkar kiserete mellett. — 4) Minkné assz. Grill ur által szerzett „búcsú-dalt“ énekelt; melly alkalommal a' színpadunktól búcsút vevő kedvelt dalszínészné két koszorúval, mellyeknek egyikét fejére kellett tennie és egy nyomtatott versezettel, szinte szünni nem akaró tapsokkal tiszteltetett. Zokogása által félbeszakasztott rövid búcsúbeszédje után még kétszer tapsoltatott elő. A' színterem tömve hallgatókkal⁴⁰.

Az elkövetkező időszakban egyre inkább Pfeiffer Adolf önállósodásának lehetünk tanúi. Az ifjú továbbra is szívesen tűzött műsorára technikailag igényes darabokat, Tulou és Fürstenau kompozíciói után az alábbi koncerten Eugène Walckiers művét játszotta.

1837.05.25.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino teremében a' május 21-dikén adatott hangászati multság tárgyai voltak: 1) Haydn Józs. B-dur quartettja. — 3) Walkiers szerzeményeiből a' kis Pfeiffer Adolf flaután több izbeli tapsokkal megtisztelve egy egyvelget igen csinosan játszott quartett-kiséret mellett⁴¹.

Scheibl József egy tavaszi hangversenyen Karl Keller közelebről meg nem nevezett művét játszotta.

HANGÁSZAT.

Pesten Zerffi Sarolta kisasszony mart. I —jen délutáni 4—6 óra között a' városi kisebb redut-teremben nagy hangversenyt adott, mellyre ismét olly nagy számú közönség jelent-meg, millyet helybeli művészek itt még nem tapasztaltak; mert a' terem egészen tele volt hallgatókkal. (...) Keller K. változatait játszá flaután a' gyakran dicsért műkedvelő Scheibel Józs. ur⁴².

Pfeiffer-ékkel kapcsolatban talán az egyik legérdekesebb adat az 1838-as nagy árvízhez köthető, amelyet követően az alig 12 éves Pfeiffer Adolf kiment Bécsbe koncertet adni, melynek bevételét apja megsegítésére fordította. A dunai árvíz károsultjainak megsegítésére érkezett pénzadományok listáján találkozunk a fuvolaművészek nevével.

1838.05.02.

— Pfeiffer Adolf, a' pesti elszerencsétlenült Pfeiffer Antal' 12 évü fija, Bécsben apr. 20-kán fuvolával hangversenyt adott, mellynek jövedelme szerencsétlen apjának vala szánva⁴³.

A hírt a *Vereinigte Ofner-Pester Zeitung*-ban is megtalálhatjuk és megtudjuk, hogy ez egy kétfuvolás koncert volt, ahol Pfeiffer Adolf mellett egy bizonyos Richer úr is játszott (véltetően az idősebb Pfeiffer-t helyettesítendő), és a német lap kétfuvolás versenyművet az apának, Pfeiffer Antalnak tulajdonítják, míg a magyaros variációkat szerzőjének Adolfot jelölik meg.

Ein paar schöne Züge kindlicher Liebe nach erlittener Überschwemmungsnoth. Der 12-jährige Adolph Pfeiffer Sohn des verunglickten Anton Pfeiffer in Pest, ließ sich am 20. d. M. in Wien in einem Concerte für zwei Flöten, von seinem Vater und Lehrer componirt, mit Hrn Richer, und in Variationen über ein ungarisches Thema von demselben, mit viel Beifall hören dessen Ertrag seinem Vater bestimmt ist⁴⁴.

⁴⁰ Honművész 1837. január-június (5. évfolyam 1-52. szám) 1837.03.26. 25.szám.228.old.

⁴¹ Honművész, 1837. január-június (5. évfolyam, 1-52. szám) 1837.05.25. 42. szám 380.old.

⁴² Honművész, 1838. január-június (6. évfolyam, 2-52. szám) 1838-03-08 / 19. szám

⁴³ Hazai 's Külföldi Tudósítások, 1838. 1. félév (1-52. szám) 35. szám.

⁴⁴ *Vereinigte Ofner-Pester Zeitung* 1838.04.29. 2.old.

A még mindig gyermekkorú művész szeptemberi fellépésén két művet is előadott. Az egyik Johann Christian Lobe⁴⁵ technikailag rendkívül igényes fuvolaversenye (szinte biztos, hogy az op. 21-es mű⁴⁶), valamint a koncert zárószámként, apja Pfeiffer Antal kompozícióját, egy magyar témát és arra írt variációkat.

1838.09.28.

HANGÁSZAT.

PESTEN a' fiatal Pfeiffer Adolf, kiről lapjaink már több ízben kedvezőleg értekeztek, sept, 17 én a' városi kisebb táncsteremben nagy hangversenyt adott, mellynek részei voltak: 1) Cherubini „Armand grófjának“ ouverture-je — 2) L o b e flauta-concertjét játszá a' fiatal versenylő. — 3) Paer „Giseldiscből“ egy nagy de nem legkedvezőbb hatású áriát énekelt Loziczky Ilona kisasszony, kit egy pár próba-felléptekor a' pesti német színpadon Bayan név alatt ismertünk. — 4) Hummel H-moll concertjét fortepíanón játszá Baldrik. A kit hasonlóan igen dicséretes oldalról ismerünk. — 5) Bäuerle tréfás költeményét „trombitás és dobos“ szavalák Rótt és Lang német színész urak. — 6) Proch dalját „dalnok és vándor“ éneklé Oberhoffer dalszínész ur fortepiano (Grí1 ur) és kohoz (Wagner ur) kísérete mellett. — 7) Pfeiffer A. flauta-változatait egy magyar thema fölött játszá a' szerzőnek versenyt adó fija, korát tekintve valóban bámulandó ügyességgel és az igen szép számú közönségtől számtalan tapsokkal megtisztelve. Bementi ár 2 vtó ft⁴⁷.

A következő évben ismét találunk hírt, de azúttal idősebb Pfeiffer egyedül lép fel, Karl Keller⁴⁸ művét játszva vonósnyes kísérettel.

1838.05.03.

HANGÁSZAT.

Pesten a' nemzeti casino teremében apr. 29-kén adatott hangászati mulatságnak részei voltak: 1) Onslov György C dur quintett- jének két első száma. — 2) Keller „la Sentinelle” themájára írt változatai. Játszá fuvolán id. Pfeiffer ur quartett-kisérettel. Hallgatók kevesen⁴⁹.

Egy tavaszi hangversenyen a két Pfeiffer ismét előadja Fürstenau művét.

1839.03.31.

HANGÁSZAT.

Pesten a' hangversenyek egymást érik. így 1) mart. 23-án a' városi színházban Pfeiffer Antal színházi első Fautajátszó jutalmául „a' granadai éjszallás 1-ső főnása után mellyben Miklevicsné assz. (szül. Heinefetter Fatime) szívességből mint Gabriela, és Stampfl Ferd. ur (vadász) első színi próbául léptek-fel, de mindkettőnek tehetségei tökélyesb kifejezést óhajtatnak; a' versenyt adó ur és Adolf fija, Fürstenau-szerzette verseny-művet derekasan játszottak két flaután⁵⁰.—

1840-ES ÉVEK

Pfeiffer Adolf a Honművész beszámolója szerint egy szerenádon is fellépett – ez akár külföldi szerző darabja is lehet.

1840.03.29.

⁴⁵ Johann Christian Lobe (1797-1881) Weimar-ban született, Goethe és Liszt barátja, és Berlioz népszerűsítője volt, bár tökéletesen kiképezte magát fuvolán több operát is írt, műveit maga vezényelte – operák, szimfóniák, oratóriumok, elméleti írások.

⁴⁶ Az op. 21-es mű talán a korszak legnehezebb fuvolaversenye, a szólófuvola mellett a zenekari kíséretben vonósokat, 1fl, 2ob, 2kl, 2fg, 2kr, 2tr, 1trb, 1 timp. foglalkoztat a szerző.

⁴⁷ Honművész 1837. július-december (5. évfolyam 53-104. szám) 1837.09.28. 78. szám.

⁴⁸ Karl Keller (1784-1855) német fuvolás, zeneszerző, dalszerző, ismert d-moll fuvolaversenye és magyaros hangvételű mű is (6 Divertissements-ből).

⁴⁹ Honművész, 1838. 1838. január-június (6. évfolyam, 2-52. szám) 1838.05.03. 35. szám, 291.old.

⁵⁰ Honművész 1839. január-június (7. évfolyam 1-52. szám) 1839.03.31. 26. szám, 235-236.old.

HANGÁSZAT.

PESTEN, pompás éji zenének valánk tanúji mart. 23-kán, midőn a' magyar színészek számos fáklyát lobogtatva tiszteltek t. Földváry Gábor ur szállása előtt, a' t urnák névnapi előestvéjén. A' magyar színházi teljes hangászkar eljátszá Bartay Endre „csel“ operájának előzenéjét, 's Rákóczy indulóját. Ezek közben részint hangászkar-kisérettel részint nélküle a' kardalnokai személyzet éneklé „Marino Faliero“ operából a' bevezetést, — egy vadászkart Egressy Benj. szerzeményeiből a' — jeles fiatal Pfeiffer Adolf fuvolán magyar változatokat játszott⁵¹.

Az ifjabbik Pfeiffer továbbra is fellépett, az évtized első koncertjeinek egyikén Tulou⁵² művét – a kor szokásának megfelelően - kvártett kísérettel adta elő. Tulou gazdag zeneszerzői tevékenysége miatt a művet itt is nehéz azonosítani.

1840.04.02.

Pesten: 1) a' nemzeti casino teremében mart. 29-ikén tartatott hangászati multság részei voltak: 1) Beethoven L. D-dur quartettje. — 2) Tulou phantasiája 's változatai (G-dur) ; játszá négyes kísérettel a' gyakran dicsért fiatal Pfeiffer Adolf szokott jelességgel. Hallgatók szép számmal⁵³.

1841-ben ismét Pfeiffer Antalról tudósít a *Honművész*, aki most is technikailag magasabb követelményt támaztató variációkat játszik Drouet⁵⁴-től, de megemlíti azt is, hogy a Pesti Német Színház első fuvolása.

1841.01.10

HANGÁSZAT.

PESTEN: 1) a' városi vagy is német színházban Pfeiffer Antal ur, az e' színházi hangászkar első flautistája javára dec. 30-án „a' kisedek kegye“ című vígját, után adatott hangverseny részei voltak: 1) Rossini „Tell Vilmos“ ouverture-je;—Mozart „Don Jüanjából“ nagy aria, előadva Langh Pauline k. a. által; — Drouet változatai „God save the King“ angol népdalra; játszá Pfeiffer ur ; — (...) ⁵⁵

1841 tavaszán egymást érik a koncertek, ahol fuvolások is jeleskednek. Egy koratavaszi koncerten Pfeiffer-ék, apa és fia ismét együtt lépek fel, de már külön műsorszámokban. Pfeiffer Antal Romberg⁵⁶ kvártettjében tüntette ki magát, míg fia Adolf apja szerzeményét játszotta – talán ugyan azt a magyar témára írt variációs művet, amivel korábban is találkoztunk. A koncerten a nemzeti és a német színház hangszeresei együtt léptek fel.

1841.03.04.

HANGÁSZAT

Pesten, 1) a' nemzeti casino tavasszaki zenemultságai, mint már előleg jelentettük , febr. 28-kán kezdődtek olly szép számú hallgatóság előtt, millyent e' multságok elsején ritkán láttunk. — Részei voltak: 1) Romberg Bernát (A-dur) versenyquartettje (előadák Kohn és Schlesinger urak a' nemzeti színház hangművészei) és Kirchler 's Pfeiffer Ant. uu. (a' német színházról). — 2) Változatok fuvolára, magyar tétel felett szerzé Pfeiffer Antal ur; játszá (négyes kíséret mellett) a' fiatal Pfeiffer Adolf, a' szerzőnek derék fíja, kinek jeles hangművészi tehetségeiről e' lapok már több ízben tettek említést. A' hallgatóság e' fiatal művészünk jeles előadását érdemlett tapsokkal fogadta⁵⁷.

⁵¹ Honművész, 1840. január-június (8. évfolyam, 1-52. szám) 1840.03.29. 26. szám, 219.old.

⁵² Jean-Louis Tulou (1786 – 1865), neves francia fuvolaművész és fuvolafejlesztő, a Conservatoire fuvolaprofesszora 1829-1856-ig.

⁵³ Honművész, 1840. január-június (8. évfolyam, 1-52. szám) 1840.04.02. 27. szám.

⁵⁴ Louis Drouet (1792-1873) francia-holland fuvolás, aki autodidakta úton tanult és 7 évesen vették fel a párizsi konzervatóriumba. 16 évesen már Bonaparte Lajos fuvolánatára volt, Wilhelm Popp tanára.

⁵⁵ Honművész, 1841. január-június (9. évfolyam, 1-51. szám) 1841.01.10. 3. szám.

⁵⁶ Bernhard Heinrich Romberg (1767-1841) német csellista, zeneszerző.

⁵⁷ Honművész, 1841. január-június (9. évfolyam, 1-51. szám) 1841.03.04. 18. szám, 153.old.

Új fuvolást is megismerhetünk Unger úr személyében, sajnos keresztnévét nem tudjuk, de az egyértelműen kiderül, hogy a Nemzeti Színház Zenekarában második fuvolát játszik. A beszámoló dicsérőleg szól előadásáról és szerzeményéről is.

1841.04.25.

III) Pesten mart. 20-kán délutáni 4 órakor a' kis redutteremben Gobby Etelka k. a. (13 éves) magán versenyt adott igen szép számú közönség előtt, melyben e' lángeszű leánya elsőbbsen Kalkbrenner „álom“ című phantasiáját fortepianóu idejéhez képest valóban meglepő pontossággal — (...) — Változatok flautára; szerzé 's előadá Unger ur , nemzeti színházunk 2-dik flautistája fortepiano (Merkel ur) kísérete mellett. Szerzemény's előadás csinos⁵⁸.

A következő hónap műsoraiból sem marad ki a fuvola, így nem csak azt tudjuk meg, hogy a 14 éves Pfeiffer Adolf a Nemzeti Színház Zenekarának a tagja, hanem azt is, hogy egy különleges művet játszik - Lindpaintner⁵⁹ fuvolaversenyét, amelyet a szerző a fiatal Theobald Böhm-nek írta és ajánlotta.

1841.04.11.

PESTI HANGVERSENYEK

VI) A' városi színházban a' Pest városi tisztviselők özvegyei s árváinak nyugpénzi intézetére apr. 6-án estve adatott hangversenyt szép számú közönség látogató. (...) Az élőzenék — Lindpaintner concertje flautára, játszá Pfeiffer Adolf a' nemzeti színház hangászkar tagja; (...) ⁶⁰

Az utolsó, de annál érdekesebb adatot 1843-ben találjuk Pfeiffer Adolfról, amikor Doppler Ferenczel játszott együtt. Ezt követően megszűnnek az ekkor 14 éves, kiemelkedő képességű fuvolásról szóló híradások, és attól kell tartanunk, hogy külföldre távozott, ahol egyelőre nem sikerült teljes bizonyossággal követni. Sajnos azzal a lehetőséggel is számolni kell, hogy pályáját nem tudta teljesen kibontakoztatni, mert nem élte meg az akkor teljes felnőtt kort.

1843.04.22.

A CASINOI ZENÉLY PROGRAMMJA. (apr. ' 23. délbén 12 órakor)

1) G-moll quartett Onslow Györgytül.

2) F-dur quintett Veit Miklóstul.

3) Bevezetés és változatok két fuvolára (Quartettel) Fürstenautól „Semiramis“ operából vett themára, Doppler Ferencz és Pfeiffer Adolf által⁶¹.

Egy április 20-i hangversenyen ismét felbukkan a Pfeiffer név, de nem derül ki, hogy az idősebb, vagy a fiatalabb fuvolaművész játszik a kamaraműben. Az ötödik műsorszámában lép fel a már említett Unger úr.

1841.04.25.

HANGÁSZAT.

Pesten: I) apr. 20-kán 5 órakor a' városi nagy redutteremben Grill János ur igazgatása alatt ment végbe a' már említett hangverseny a' szerencsétlen Szmolik hangász családjának javára. Részei voltak : 1) Kalkbrenner Es-dur septettjének első száma; játszá: a' 10 éves Szmolik (fortepianón) Hóra ur tanítványa, s Kirchlener , Morawetz K , Pfeiffer, Huber, Czrwczek, Hawlisch urak, a' német színházi hangászkar tagjai. — 2) Halm költeménye: „kék szemek, jó éjszakát“ (zenéjét írta Müller A.) — éneklé W-r ur, fortepiano (Babnigg ur)-kisérettel. — 3) Változatok angol kürtre; szerző s előadá egész hangászkar mellett Babnigg ur. — 4) Párdal „eskü“ operából;

⁵⁸ Honművész, 1841. január-június (9. évfolyam, 1-51. szám) 1841-04-25 / 24. szám

⁵⁹ Peter Joseph von Lindpaintner (1791-1856) a korszak elismert német karmestere, zeneszerzője, fuvolaműveinek nagy részét Theobald Böhm-nek írta, akivel az *Isartor Theater* találkozott. Fuvolaverseny kívül még az *50 Etudes Pour la Flute*, op. 126 (Wessel, 1824 / 4 kötetben) is híres sorozat.

⁶⁰ Honművész, 1841. január-június (9. évfolyam, 1-51. szám) 1841.04.11. / 29. szám, 248. old.

⁶¹ Honderü, 1843. január-július (1. évfolyam, 1_1-26. szám) 1843.04.22. 16. szám.

éneklék L — r k a. 's P—tz ur. — 5) Változatok Merkertől; játszá flaután Unger ur, magyar színházi hangászkar tagja⁶².

Némi reményt nyújt, hogy a Pfeiffer név felbukkan egy 1845-ös erdélyi lapban, a *Múlt és Jelen*-ben, ahol arról számolnak be, hogy egy, a bécsi és prágai konzervatórium diákjaiból alakult együttes kitűnő hangversenyt adott Kolozsváron.

Kolozsvári Ujságok, B[áró] Hellenbach utazó hazánkfia, (...) nemzeti színházban városunknak oly művészi éledeletet szerzett, milyenhez annak a' szó teljessé értelmében még szerencséje nem vala. Hangászkar a' bécsi és prágai conservatórium tizenhatezer válogatott és jelesebb nevelendékeiből áll. Azon természetes elsőségen kívül, mely ezen körülményből előadásaira háromlik, ezeknek egyik fő érdeme azon általános és egyetemes összhangzása, szinte mondhatjuk, összeolvadása a' zenészeinek, mi kivált az oly darabokban meglep legkitűnő, melyben az egész hangászkar együtt működik. Az egyes tagok közül Nesvadba hegedűst, Cserha fagótost és Langweil gordonkást vagy violoncellt játszó megkülönböztetett dicsérettel kell említnünk, (...). Ha a' múlt ősszel, Briccialdi⁶³ nem hallottuk volna, ez elsőségben akkor Pfeiffer fuvolája is osztoznék.⁶⁴

A Hellenbach-féle együttes még abban az évben, Odesszában feloszlott, és ahogy azt a *Hon és Külföld*, 1845. december 12-én írja (5. évfolyam, 1-104. szám / 99. szám): „tagjai legnagyobb része a' bukaresti olasz daljátékhöz szegődött”. A jövőben talán előkerülhetnek adatok, amelyek Pfeiffer Adolf-ot a bukaresti olasz opera zenekarához köthetik.

Pfeiffer Antal neve továbbra is előkerül a sajtóban, még a század második felében is találkozhatunk vele. 1851-ben még a Doppler-tanítvány, az akkor még 19 éves Nikolits Sándort (1834-1895) találjuk *Pestbudai Hangászegyesületi Zenede* fuvolatanári pozíciójában.

1851-ben végleg egyesült az énekiskola a Hangászegyesülettel: ekkor vette fel a Pestbudai Hangászegyesületi Zenede címet. Ekkor építi ki a zenede teljes szervezetét. A zongora- és összhangzattan első tanára Them Károly, a második hegedűtanár Huber Károly, a gordonka tanár Szűk Lipót lett (1852), ekkor bővítették ki az iskolát fuvola- és klarinét-szakokkal is. A növendékek létszáma rohamosan növekedett: a megalapítás évében 73 volt, 1852—53-ban már 203-ra emelkedett. Az első időszak ismertebb tanárai: dr. Vöhler Gotthard (ének), Langer Dános (ének), Zapf Antal (zongora), Feigler Géza (összhangzattan), Nikolits Sándor (fuvola)⁶⁵.

De 1855-ben már a pest-budai hangászegylet keretében Pfeiffer Antal vezette a fuvola osztályt.

1855.12.31.

A tanszak hat van, u. m. Zeneszerzés és generalbassus tanszaka; tanár: Them Károly; ugyanő tanár a zongora-szakban is; gordonka-tanszakban tanár : Szűk Leopold ; e szak két osztályból áll: fuvola-tanszak, tanár Pfeiffer Antal; hegedű-tanszak, négy osztálylyal; a két elsőben tanár: Huber Károly; a két utolsóban : Ridley-Kohne: az ének hasonlólag négy osztályban tanítatik; az ifjak külön, a leányok külön; mindkét neműek első két osztályában tanár: Engesser Mátyás; s a két utóbbiban Menner Lajos. A klarinét-osztály 1854. nov. 21-kén nyitott meg⁶⁶.

⁶² Honművész, 1841. január-június (9. évfolyam, 1-51. szám) 1841-04-25 / 33. szám

⁶³ Giulio Briccialdi (1818 – 1881) olasz fuvolaművész, a 19.század egyik legnagyobb virtuóza, aki 1844 őszén túrnézott Erdélyben, így fellépett Kolozsváron is.

⁶⁴ Múlt és Jelen, 1845 (5. évfolyam, 1-104. szám) 1845-06-17 / 48. szám

⁶⁵ Molnár Imre (szerk.): A magyar muzsika könyve (Budapest, 1936) ZENEOKTATÁS Major Ervin dr.: *Pest-Buda régi zeneiskolái és a Nemzeti Zenede*.

⁶⁶ Családi Lapok, 1855. július-december (4. évfolyam, 1-12. szám) 12. szám - *A pest-budai hangászegylet története, célja, és hatásköre*.

Az idősödő művésznak természetesen tanítványai is voltak, akik közül néhányat sikerült nevesíteni az alábbi újsághír alapján. Nem kizárt, hogy az említett Briccardi⁶⁷ darab a ma is ismert *Nocturne*, illetve a másik mű egyértelműen a korábban is sokszor felbukkant magyaros Pfeiffer szerzemény, amelynek népszerűsége pedagógiai darabként is töretlen.

1857.08.04

NAPIHÍREK ÉS ESEMÉNYEK Budapest, augusztus 4.

g. A zenedének szombati próbatétele a fuvolára és az énektanszaki ifjak mind a négy osztályára terjedt ki. A fuvolázók között nincsenek ugyan még Dopplerek, hanem azért van Pfeiffer tanár urnák egy pár jeles tanítványa, nevezetesen Fürvasz Sándor, ki Briccialdi éji zenéjét és Richter Foren ez, ki Pfeiffer változatait oly ügyességgel és érzéssel játszották, hogy idővel zenedénk díszére válhatnak⁶⁸.

Természetesen az adatok felsorolása nem teljes, de talán szükségtelen is, hiszen egyértelműnek tekinthető, hogy a két Pfeiffer kora zenei életének meghatározó alakjai lehettek. Amennyiben a kiemelkedő tehetségű Pfeiffer Adolf fiatalon meghalt ez legalább akkor veszteség ebben a korszakban, mint a század második felében Doppler Ferenc Leó fiának korai elvesztése, és ilyen módon két súlyos veszteség is érte a 19. század magyar fuvolázását.

FUVOLÁZÁS VIDÉKEN

Ha az gondoljuk, hogy a kulturális élet – és vele együtt a fuvola művészetének magasabb szintű gyakorlása - Pest-Budára korlátozódott erősen tévedünk, hiszen, ahogy gróf Brunszvik Ferenc tevékenységével kapcsolatban felmerült a főnemesek és földbirtokosok vidéki rezidenciái nyaranta sok esetben a kulturális élet gyújtópontjai is voltak. Erre vonatkozóan is találhatunk néhány igen érdekes adatot.

Újfalussy Mihály írásaiból kaphatunk képet a *Fáy Muzsikai Egyesület* tevékenységéről. Az egyesületet maga gróf Fáy Fáy István (1809–1862) irányította. Az egyes akadémia négy naposak voltak és évente háromszor kerültek megrendezésre Fájon⁶⁹. A zenei programot esténként tűzijáték, napközben pedig lóverseny és lovasbemutatók tették színessé. A gróf maga kiemelkedő zongoraművész is volt és természetesen ő is fellépett, a vendégmuzsikusoknak – akik lehettek hivatásosak és műkedvelők is – fizetett a fellépésekért. Műsoraikat tanulmányozva okkal gondolhatjuk, hogy a tavaszi, nyári időszakok hangversenyeinek rendszere Brunszvikéknél is hasonló lehetett, bár feltűnő, hogy Fáy István inkább a fúvósokat, sőt a fafúvósokat preferálta. A fuvola, oboa, klarinét és fagott professzionális és műkedvelő játékosai is felbukkantak az eseményeken, akik többnyire a környékről (pl. Kassáról, Eperjesről), de távolabbról is ellátogattak ide. Sajnos gróf Fáy István kottatára az enyészeté lett.

Újfalussy Mihály, mint az egyesület tagja többször is beszámol az akadémiákról, legtöbbször igen részletesen. A Vörösmarty Mihály által szerkesztett Tudományos Gyűjtemény 16. évfolyában (1832 / 4. szám) is megtalálható az a beszámoló, amelyből megismerhetjük az eperjesi Steinhübel úr nevét. Erősen valószínű, hogy a korábban említett Theobald Böhm-nek ajánlott, Lindpaintner-től származó fuvolaversenyről van itt is szó.

6. Concert Flótára , szerzette Lindpaintner. Játtzotta Steinhübel Ur.

Továbbá így ismerhetjük meg Reguini/Requini úr nevét is, aki több alkalommal játszott az akadémiákon kamara és szóló előadóként egyaránt. Az első mű szerzője vélhetően Ferdinando Giorgetti⁷⁰, olasz hegedűművész, akitől fuvolamű nem ismert – a műsorszám talán egy hegedűverseny átdolgozása lehet. A

⁶⁷ Giulio Briccardi-tól (1818-1881), olasz fuvolavirtuóztól, a római *Accademia di Santa Cecilia* fuvolaprofesszora volt.

⁶⁸ Budapesti Hírlap, 1857. augusztus (174-197. szám) 1857.08.04 / 176. szám.

⁶⁹ Fáj község, ma Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található.

⁷⁰ Ferdinando Giorgetti (1796–1867) olasz hegedűvirtuóz, zeneszerző, tanár és kottakiadó.

második mű szerzője alig olvasható (a cím talán *Variáció és Baletto*), de szinte biztos, hogy megint Lindpainter nevével találkozunk itt is.

1832

Tudományos Gyűjtemény, V. kötet, 1832. Szerkesztette Vörösmarty Mihály
Második idej jelentés a' Fay Musikai Egyesület, Májusi gyakorlásairól.

(...)

7. Kis Concert (Concertino) Flótára Giorgettiől, játszott Reguini Ur.

8. Warttiók és Baletto: Linepain névről, játszott Reguini Ur⁷¹.

Az alábbi hangverseny érdekessége, hogy azon a fiatal, 25 éves Liszt Ferenc is fellépett. Újfalussy elsősorban a sikerültebb produkciókat említette meg, így a gróf és Liszt mellett Reguini urat is kiemelte, ismét egy Lindpainter művel kapcsolatban.

1836.01.16.

Levéltöredék Fajt utazásomról.

Kedves Barátom!

Folyó esztendő' Szent András hava 3dikán kezdve sokáig tartatott Fajban ez idej hangverseny, hova, annak tiszteletre méltó elnöke mélt. gróf Faji Fáy István úr az uralkodó és jeles Máltai Rend vitéze, engem is meghívni kegyeskedett. (...) 11. Divertissements Lindpaintnertől, fuvolyára, (...) — Requini úr a' fuvolán tiszta, és kellemteljes játszásával főképp a' 11dik szám alatti sebes, és erős sólókban tünteté ki magát, tűzzel, kedvel, szeretettel játszván⁷².

Steinhübel Lajos fuvolaművész neve szerepel abban a felsorolásban is, amelyben a Fájon rendszeresen fellépő művészeket említik.

Akademiák. I) Több esztendő óta Abaúj Vármegyének Fáj helységében az ottani földes úr G. Fáy István esztendőnkint háromszor rendes és igen jeles mindenkor 4 napig tartó Akadémiákat szokott adni, mellyeknek igazgatója maga a' M. Gróf», ki virtuosus Fortepianista* és tökéletes értője a Hangász művészetnek. Tagjai részint a közel lakó Dilettánsok, részint rendes hangászok , u. m. (...) 4) Steinhübel Laj. Eperjesi Concertista a' Flaután⁷³.

Ebben a beszámolóban részletesebben is kiemelik Steinhübel Lajos érdemeit, és megtudjuk, hogy „legnevezetesebb dilettánsok” egyike.

A' dilettánsok közt leg nevezetesebbek : (...) Ts. Steinhübel Lajos Úr Eperjesről, egy tökéletes készületű becses Flaután elől játszik, a'ki nemcsak a mesterséges játszásnak törvényeihez jelesen ért, hanem a' hangoknak a' fűvás mestersége által ritka kellemetességet is tud adni⁷⁴.

Az ország másik végében, délen, Zomborban⁷⁵ egy tűzesettel kapcsolatban szerveztek jótékonysági hangverseny 1836-ban, amelyet a környékbeli zenészek adtak elsősorban. Itt találkozunk Mihálovics úr nevével, aki kamarazeneben és fuvola-zongora felállásban is kitüntette magát – sajnos nem tudni, hogy a beszámolóban jelzett második számnak ki szerzője. (Zombor nevével még később is találkozunk).

1836.09.22.

ZOMBOR

⁷¹ Újfalussy Mihály - A' Felső Magyar Országi Musikai Egyesületnek meg ismértetése. Tudományos Gyűjtemény, V. kötet, 1832. Szerkesztette Vörösmarty Mihály

⁷² Újfalussy Mihály levele - Hasznos Mulatságok 1836. 1. félév (1-52. szám) 1836.01.16.- 5.szám.

⁷³ Vörösmarty Mihály, Horvát István (szerk.): Tudományos Gyűjtemény 16. évfolyam, 1832 / 7. szám Szentpétery József : *Észrevétele egy Pesti Mesterembernek, a' Czéhek eltörlését javalló vélekedések körül.*

⁷⁴ 1831 Vörösmarty Mihály (szerk.): Tudományos Gyűjtemény 15. évfolyam, 1831/1. szám Újfalussy Mihály : *A' Felső Magyar Országi Mu'sikai Egyesületnek meg ismértetése.*

⁷⁵ Ma Szerbia, Bajától délre.

Az előfordult hangművek következők : 1) Ouverture Rossini Othellójából tisztán 's pontosan előadva Mihálovics, Buday, Sommer és Bieliczky urak által. — 2) Phantasia 's változatok fuvalára, zongora-kísérettel. Játssza Mihálovics ur érzésteljesen, pontosan, finomsággal, és kimondhatlan gyorsasággal. A ' kíséret (Sonimer ur által) hasonlólag igen helyes volt⁷⁶.

Alig fél évvel később Egerben az utcai világítás fejlesztésére rendeztek hangversenyt. Itt megtudhatjuk, hogy a huszárok katonazenekara és az egyházi kórus mellett műkedvelők léptek színpadra, köztük Pók György, aki Joseph Mayseder⁷⁷ (1789-1863) variációit játszotta. A műsorszám érdekessége, hogy a szerzőnek nincs ilyen műve, viszont Mayseder egy hasonló, hegedűre és zongorára írt kompozícióját (op. 25) Tulou dolgozta át fuvalára. A virtuóz elvárású darab F-dúr, f-moll hangnemekben íródott.

1837.03.26.

Egerből. — Marcius 5-kén az egri casino teremében az Eger városában már elkezdett lámpavilágosítás alap-pénzének gyarapítására a ' Gyöngyösön tanyázó huszárezred hangásza 's káptalani choraistáknak közbenhangzásuk között szavalási előadásnak is hozzájárultával több műkedvelő által hangverseny tartatott illy renddel : 1) Nyitvány (ouverture) a ' „fejér asszony“ daljátékából a ' vállalkozott helybeli műkedvelők 's az említett ezredi és egyéb hangászok által. — 2.) Zengemény a ' „havasi dalokból“ Werka ur által szerkesztve, 's ugyan általa gondokán (violoncello) előadva. — 3) Változatok (variációk) Maysedertől; játszva fuvalán Pók György ur által⁷⁸.

Végül egy hír, amely szintén az 1838-as árvízzel kapcsolatos jótékonyági koncertekről közölt részleteket. A helyszín ezúttal Nagyvárad, ahol Herlicz Vincze lépett fel szólóprodukcióval. A szerző Johann Steinbrecher, akiről keveset tudni, egy variációs műve ismert (*Introduction et Variations*), amit kitűnő Karl Scholl-nak Amtmann Prosper bécsi tanárának ajánlott. Sajnos a művészről további adatot nem találtam.

1838.06.10.

NAGYVÁRAD

A ' bihari nemzeti casino f. e. május 6-kán a ' Duna árja által károsultak nemű felsegítésére V. Váradon a ' városi hatóságtól e ' c/élra örömmel átengedett díszes tánc/teremben több helybeli nemes lelkű művészet-kedvelők által 's az itt szállásoló „Császár“ nevét viselő ns dsidás ezred muzsikai karának kísérete mellett sikerült czélszerűséggel rendezett hangversenyt adott, egy pengő forint bemeneti díjjal, — mellynek ezer forintnyi tiszta jövedelme már Pestre fel is küldetett. — A ' hangverseny részletei, 's magukat azokban kitüntettek voltak: (...) — 2) Fuvola-solo, Steinbrechertől — andalító bájjal mint a'hangszer kitűnő sajátságával lépé meg a ' hallgatókat Herlicz Vincze⁷⁹.

Már e rövid körkép után is joggal támadhat az a benyomásunk, hogy jóformán nincs olyan időszak, vagy tájegység, ahol fel nem bukkanna az ismeretlenség homályból egy-egy virtuóz jártassággal is bíró fuvalás. Úgy tűnik a fuvalás művészete a 19. századi Magyarországon egyáltalán nem volt ismereten, sőt vélhetően igen népszerű tevékenységi forma lehetett. A hangszeres jártasságuk és repertoárismeretet tekintve a fuvalások látókörében a korszak legnagyobb kihívást támasztó művei is megtalálhatóak, legyen szó akár hívatásos, akár műkedvelő előadóról.

FUVOLAÉPÍTÉS PESTEN, BUDÁN ÉS VIDÉKEN

⁷⁶ Honművész, 1836. július-december (4. évfolyam 53-104. szám) 1836.09.22. / 76. szám, 224.old.

⁷⁷ Josef Mayseder (1789–1863) osztrák hegedűművész, zeneszerző, a bécsi hegedűiskola atyjának („Vater der Wiener Geigerschule”) nevezik.

⁷⁸ Honművész 1837. január-június (5. évfolyam 1-52. szám) 1837.03.26 / 25.szám , 228.old.

⁷⁹ Honművész, 1838. január-június (6. évfolyam, 2-52. szám) / 46. szám

Majdnem hasonló címmel (*Hangszerkészítés Pest-Budán a 19. század közepéig*⁸⁰) írt tanulmányt e témában Dr. Isov Kálmán, a Nemzeti Múzeum Zenei részlegének igazgatója. Munkájából megtudhatjuk, hogy...

Budai polgár, zenész és ügyes fűró-faragó ember volt Schailly Mihály. 1804 óta a Mátyás-templom oboása. Vásárolt mintákon okulva készítette hangszereit s a budai tanácstól a 18. század végén a hangszerkészítői jogosítványt megkapta. Meghalt 61 éves korában 1823-ban. Gyermekei közül Antalt és Kristófot hangszerkészítőkné nevelte. De gyermekein kívül Bleszner Ágostont is ő tanította a fűvőshangszerek készítésére. Hatévi munka után 1806-ban Bleszner ájtott Pestre és kérté a hangszerkészítői jogosítványt.

Hamarosan meg is kapta a fafűvőshangszerkészítői jogosítványt. Szorgalmasan dolgozott, szépen gyarapodott, úgyhogy az 1828. évi összeírásakor saját házában, az Ó uccában két legénnyel dolgozott, 1836-ban pedig három legénnyel és egy inassal. A harmadik legény alighanem unokaöccse, Bleszner Károly volt, kit mint gyermektelen ember, örökbe fogadott volt 1823-ban. Bleszner Károly 1836 után lépett a műhely örökébe s mint ilyen az 1848-iki céhtiltakozást ő írta alá.

Bleszner Ágoston-ról más adat is elérhető Erney József⁸¹ *Hangszeripar* című munkájában⁸². Innen ismerjük Skripszky Albert nevét is, aki fuvolákat is készített, valamint újra felbukkan - ahogy a vidéki fuvolázás tárgyalásakor – Zombor település neve, ahol fűvős hangszerkészítő műhely működött Mayer Frigyes⁸³ vezetésével. (Mayer nevét az 1885-ös Budapesti Országos Általános Kiállításra elfogadott kiállítók között megtalálhatjuk).

A fa- és rézfűvő-, valamint az ütő- és pengető-hangszeripar művelése sem maradt hátra hazánkban e század folyamában egészen a mai napig. A század első felében, Pozsonyban a Schöllnast F. cég tűnt fel kitűnő fuvolái- és klarinétjaival. Ő hozta forgalomba a specziális magyar csákány-1. Budapestén Bleszner Ágost készített kitűnő fuvolákat, Skripszky Albert jeles fuvolákat és tárogatókat. A vidéken is mindinkább felvirágozott ez iparág, melynek művelésében a Horn testvérek Apatinban, Dischka János Pécsen s Mayer Frigyes Zomborban kiváltak. A fővárosból e téren már az 1885-iki kiállításon több elsőrangú cég tűnt ki; a millenniumi kiállításon pedig egész sora mutatkozott be, minők első sorban a Schunda V. J., Stovasser, Placht testvérek stb. előkelő cégek.

1929-ben Schunda Károly értékes régi hangszereket adományozott a Nemzeti Múzeumnak abból az alkalomból, hogy a Schunda Vencel József cég alapításának 75-ik évfordulóját ünnepelte. A listán a pest-budai fuvolakészítők munkáit is megtaláljuk.

Fuvola, d-lábbal, egy ezüstbillentyűvel. Mester jegye: M. Scheilly in Ofen.

Fuvola, h-lábbal, 10 gömbölyűfejű. kagylósbordázatú billentyűvel. Mester- jegye: Ant. Bleszner in Pest⁸⁴.

Ugyan itt rövid leírást is találunk a készítőkről, amelyből kitűnik, hogy az egyik Schailly fiú, Antal aktívan zenélt is, nyilván olyan hangszeren vagy inkább hangszereken, amelyeket készített. Úgy tűnik a két testvér közül ő volt a fafűvős hangszerkészítő, aki csak testvére halála után nyitott a rézfűvősök felé, és akinél később fia, Kristóf folytathatta a családi mesterség gyakorlását. Egészében véve Pest-Budán minimum három

⁸⁰ Magyar Muzsika Könyve, 1936. 263-268. oldal

⁸¹ Erney József (1846-1929) magyar karnagy, zenetanár, zeneszerző a Nemzeti Zenedében nyert oktatást, 1866-tól a páriszi „Conservatoire” látogatta; 1867-től Budapestén a Nemzeti Zenede zongoratanára, 1873-ban fővárosi karnagy. Magyar Lexikon 7. Enciklopedisták-Franczia művészet (Budapest, 1880).

⁸² Matlekovics Sándor (szerk.) – Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor és az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye, 8. kötet (Budapest, 1898) Erney József – Hangszeripar.

⁸³ Közgazdasági Értesítő, 1884. július-december (3. évfolyam, 27-52. szám) 1884-07-31 / 31. szám. Az 1885. évi budapesti országos általános kiállításra elfogadott bejelentések / Hangszerészet / 23. Mayer Frigyes, Zombor. Fűvő-hangszerek.

⁸⁴ Muzsika. Zeneművészeti, zenetudományi és zenekritikai folyóirat 1. (1929) 1929 / 8-9. szám / A Nemzeti Múzeum Zenei Osztályának közlései.

fuvolakészítéssel is foglalkozó családdal és műhellyel kell számolnunk a század első felében. (Az alábbi idézet szövegben a „XIX. század” nyilvánvaló elírás, a 18. század vége a logikus).

Az itteni zeneszerszám-készítők közül Schailly Mihály budai polgár volt, aki a levéltári kutatások nyújtotta adatok szerint a XIX. század végén tűnt fel mint hangszerkészítő. Fiai közül Kristóf Pesten született s atyjától tanulta a réz- fúvóhangszerek készítését, 1813-ban kérte a pesti hangszerkészítők közé való felvételét; kérésének a Tanács május 29-ikén eleget is tett. Testvére, Antal, gyakorlózenész volt — a városi színházban s a templomi kóruson játszott — s atyjától a hangszerkészítést jól megtanulta. A pesti tanács mint adófizetőt, — hisz testvérével együtt a Terézvárosban házat vettek, s abban volt műhelyük is, — 1816-ban vette fel a hangszerkészítők közé.

Kristóf, hosszas betegség után 1834-ben meghalt s ez időtől kezdve Antal rézfúvókat is készített és saját fiát, Kristófot, vette maga mellé a műhelybe, melyben három legénnyel és egy inassal dolgozott.

Bleszner Ágost, mint fiatal gyerekember jött szülőföldjéről, Stuttgartból, Budára, itt 6 évig tanult az öreg Schaillynél. 1806-ban kérte felvételét a pesti tanácstól; ez szívesen tett eleget kérésének, mert ilyen mesterre szüksége volt a városnak⁸⁵.

Bleszner-ék egyik fuvolája – egy korai, egyszerű rendszerű modell - ma is megtalálható a Kaposvári Városi Könyvtár Gyűjteményében, száma 1730. Vélhetően Bleszner Anton vagy Károly készíthette és ovális alakú befúvónyílása (amely a 19. század fordulóján igen népszerű volt német területen) arra enged következtetni, hogy készítésének ideje inkább az 1800-as évek kezdetéhez esik közel. Valószínű, hogy Bleszner Anton önállósodása után (1806) még az 1810-es években készült. A fuvola 1925-ben került a gyűjteménybe és az adatok tanúsága szerint 1848-ból származik és utolsó tulajdonosa Roboz István⁸⁶, a *Somogy* szerkesztője volt.

A nemzetközi szakirodalom napjainkban a G-lábas fuvola keletkezését Bécshez köti és elsősorban Ziegler Jánossal hozza összefüggésbe. Az alábbi, 1830-ból származó igen figyelemreméltó adat azonban a pozsonyi Schöllnast Ferencet jelöli meg e modell megalkotójának - nevével korábban már a Csákány-al kapcsolatban is találkoztunk.

Olly Flautát talált fel Schöllnast Ferentz Pozsonban 1820. melly egy quintával (Egész G-ig) alább terjed, mint más flauta, 's Furolyla nevet adott neki⁸⁷.

Schöllnast műhelyét még említi egy 1865-ös monográfia is, a céget itt már a fiú(?), János vezette, és említésre kerül egy másik pozsonyi mester is.

Kitűnő fúvóhangszereket pléből, de kivált fából készít Schöllnast János, melyek könnyű játéktékmódszerűk és felette tiszta és hangzatos akkordzöngzetők miatt minden osztrák katonai zenekaroknál igen kedveltetnek és használtatnak.

(...) Ezekén kívül megemlítendőek (...) a fa-fúvóhangszerek mestere : Wacha F.⁸⁸

Fuvolaépítés elképzelhetetlen szerszámgépek nélkül, és nem meglepő módon ezzel kapcsolatban is találhatunk adatot Kolozsvárról.

* Kolozsvárt Pápai Lajos hangszerkészítő, ki a fuvolák s a nagy pontosságot igénylő gépek készítésében vetélytárs nélkül áll hazánkban, legközelebb, mint a „Kol. Köz.” írja egy kürtöt

⁸⁵ Ugyan itt.

⁸⁶ Roboz István (1828-1916) költő, író, újságíró, a szabadságharc alatt kormánybiztosi titkár volt Kaposvárott. 1866-ban megalapította a *Somogy* c. lapot, amelyet haláláig szerkesztett.

⁸⁷ Vörösmarty Mihály (szerk.) - Tudományos Gyűjtemény 14. évfolyam, 1830, 4. szám, Róthkrepf Gábor: Első Toldalék a' Magyar Muzsika történetéhez. 28-49, 39.old.

⁸⁸ Kornhuber-Rakovszky-Szekcső-Kanka-Rómer: Pozsony és környéke, (Pozsony, 1865.), Sz. kir. Pozsony városának és környékének helyrajzi és statisztikai ismertetése, Szekcső Tamás tanártól. C.) Műipar, 158.old.

készített, mely közből áll a tárogató és klarinét között, s kellemes és erős hangjával a zenekarokban bizonyosan kiváló szerepet fog nyerni⁸⁹.

Ugyan erről a hírről egy másik tudósítást is beszámol, amelyből kiderül, hogy Pápaít már hosszabb ideje foglalkozik fuvolakészítéssel.

(Uj fuvó hangszer.) Kolozsvárit a jeles fuvoláiról már rég ismert Pápai Lajos hangszerkészítő hosszas kísérletek után egy új fuvó hangszer találmányát, az úgynevezett „magyar kürt”-öt tökéletességre vitte. E kürt mint a „K. K.” írja, — a tárogató és klarinét közt közép helyet foglal el, hangja szebb mint a tárogatóé, s hasonlít a havasi kúrtához. (...) ⁹⁰

INTÉZMÉNYEK, METODIKÁK

Ha a fuvola legkorábbi említését keressük Pest-Budával kapcsolatban az 1700-as évek első felébe is visszanyúlhatunk, amikor a budai jezsuiták foglalkozott az egyházzene szervezésével. Úgy tűnik olykor az osztrák jezsuita provinciához – amelyhez egyébként is tartoztak - fordultak hangszerekért, amelyek adomány vagy vásárlás útján kerültek ide. Az alábbi forrásban a latin szöveg harántfuvolát sejtet.

1707-ben arról tudósít Wolfgang Wenckler Bécs városából, hogy — mint azt Lambertus Mayrhauser rektornak írja - két fuvolát és húrokat fog a budai kollégiumnak küldeni. („*Mitto 2 flautas Preis 9 floreni datis Fr. Miller, uti et pro chordis adiectis.*” OL E 152 Acta Jes. Irreg. Coll. Bud. 202. d. 17. t. 1136. sz.). Bizonyos tehát ebből, hogy a jezsuiták már korán gondoskodnak a rendszeres zenélés körülményeiről, ami annál is tiszteletreméltóbb, mivel elsősorban, és még évekig, a lakhatás biztosítása és iskoláik elhelyezése a legfőbb gondjuk és szükségletük⁹¹.

Rennerné Várhidi Klára megállapításait alapul véve a főplébániatemplom zenekarában az 1700-as évek közepétől egyértelműen megtalálható a harántfuvola.

Az 1756. évi canonica visitatio inventáriuma rögzíti a főtemplom ekkori hangszerállományát is. Eszerint - az orgonán és a pozitívon kívül - a következő hangszerek találhatók a kóruson: 6 hegedű, 2 brácsa, 2 kisméretű cselló (Bassetl), 12 trombita, ebből 4 új és 8 régi, 2 kürt. 5 harsona. 2 tenor-trombita [? 2 Litui], 2 fagott, 2 fuvola, 1 furulya, 2 pár dob ütővel, és 1 kisméretű orgonasípos szerkezet: „Lyrpipium” („Vogelorgel”), melyet karácsony este használnak⁹².

A hazai zeneoktatás intézményei tekintélyes múltra tekintenek vissza, azonban a fuvola mester-tanítvány láncolatait mégis nehéz követni, hiszen a 18-19. század folyamán a mi földrajzi területünkön vagy családi alapon öröklődött a fuvolázás művészete, vagy valamilyen egyházi intézmény keretében – emiatt nehéz a kapcsolatok egyértelmű tisztázása. Dr. Major Ervin írásából világosan kitűnik, hogy bár volt rendszeres és intézményes zenei/hangszeres oktatás ezek nem önálló intézmények voltak, hanem más, nagyobb iskolák részeként működtek. Az alábbi forrásból az is kiderült, hogy már az 1807/08 és 1830 között már volt rendszeres fuvolaoktatás Pest-Budán.

Az első budai zeneiskolát — Isoz Kálmán kutatásai szerint — Nase György alapította 1727-ben. Később, az 1777. évi *Ratio Educationis* hatása folytán, az ország hat nemzeti iskolája

⁸⁹ Pesti Napló, 1865. március (16. évfolyam, 4061–4086. szám) 1865-03-07 / 4066. szám

⁹⁰ Vasárnapi Ujság – 18658. A természettudományok; ipar; gazdaság - Mire képesek a gépek. B. L. 127. oldal

⁹¹ Zenetudományi dolgozatok, 1989, - Rennerné Várhidi Klára: *Buda zenei élete a XVIII. században jezsuita források tükrében* (II).

⁹² Zenetudományi Dolgozatok, 1992-1994 Zenetörténet - Rennerné Várhidi Klára: *A pesti belvárosi fő plébániatemplom zenei élete a 18. században.*

(tanítóképzéssel egybekötött elsőrendű népiskolája) mellett „zeneiskolákat” szerveztek, ezek azonban nem voltak különálló intézmények, hanem csupán részei a nemzeti iskoláknak. A budai nemzeti iskolában — Fináczy Ernő megállapítása szerint (A magyar- országi közoktatás története Mária Terézia korában, II. k. 1902. 292. lap) — 1778 óta tanítottak zenét, a zenetanítónak évi 200 forint fizetése volt. Az intézet első zenetanítói Clement Antal (Höhn Antonius 1798/99), Seyler József Antal (1813), Seemann József (1822) és Adler György (1840) voltak.

Mátray 1852-iki áttekintésében felsorolta mindazokat a pestbudai zeneiskolákat, amelyek a Pestbudai Hangászegyesületi Énekiskola 1930-iki megalakulását megelőző időkben állottak fenn. Az 1807/8. tanévtől fogva a piaristák tartottak fenn pesti gimnáziumokban zeneiskolát az 1820-as évekig, itt éneket, hegedűt és fuvolát tanítottak.

A Dr. Major Ervin által említett Isoz Kálmán-féle forrásban pontos dátumokat is találunk, amelyet követően a szerző az iskola további működéséről ír. Sajnos a Nase György 1751-es halálát követően iskolájának nem volt intézményes folytatása.

Aki a zeneoktatást mint öncélt fogta fel s aki elsőnek állított fel Budán zeneiskolát, az Nase János György, vagy mint rendszeren használta nevét: Nase György volt. Ez a jó muzsikus és született tanító 1727 december 12-én megjelent a budai tanács előtt s előadta, hogy „miután SOK szülőnek kedve volna arra, hogy gyermekeit zenére oktassák, ami később hasznukra válhatik, ezért segítségül lakást kér s évente valamely segélyösszeget, hogy a hangszereket beszerezhesse.”⁹³

A fuvolázás konkrét előadói tevékenységét megtalálhatjuk az Eszterházy családnál, zenei érdeklődésük alapjait Eszterházy Pál fektette le. Unokája Eszterházy Pál Antal (galántai Esterházy II. Pál Antal, 1711–1762) diplomata és tábornagy alapos zenei képzésben részesült, fuvolán, hegedűn és lanton is játszott. Kedvelte a világi zenei műfajokat, fuvolákat gyűjtötte és - más műfajok mellett – színvonalas kottagyűjteményében számos olasz és francia ízlésű fuvolaversenyt és kamaraművet is megtalálhatunk. A főleg diplomáciai tevékenységgel foglalkozó arisztokrata kedvenc fuvolaműveit utazásaira is magával vitte⁹⁴.

A főúri arisztokraták udvaraival párhuzamosan a főpapi rezidenciák működtetett még állandó és nívós együtteseket, zenekarokat, de Mária Terézia uralkodásától kezdve (1740-1780) a bécsi udvar puritanizmusa egyre kevésbé látta szívesen azt a világi és egyházi személyek által gyakorolt pompakedvelést, amelybe a zene is beletartozott. További visszaesést jelentett, hogy 1773-ban feloszlatta a jezsuita rendet, akik aktívan részt vállaltak a zene hangszeres gyakorlatából és oktatásából is. Ez a folyamat a zene szempontjából 1783-ben csúcsosodott ki, amikor fia és utódja II. József rendeleti úton megszüntette az egyházi vezetők zenekarait. Ezeket a lépéseket érthető módon a fuvolázás is megszenvedte.

Báró Cörver Nepomuk János (1715–1773) a piarista rendi tartományfőnök volt az 1700-as évek folyamán. Az alábbi információt a "Tudósítvány a Kegyes-Tanítórendiek Budapesti főgimnáziumáról, Budapest, 1894-95 tanévben" című kötet "A budapesti piarista kollégium története" című fejezetében találjuk, és egyértelműen utal arra, hogy Cörver János a fuvolázó porosz uralkodó, Nagy Frigyes kamarapartnere volt – természetesen fuvolán.

Nagy műveltségű férfiú volt; a magyar, német, olasz, francia, latin és görög nyelvet teljesen bírta. Rómában és Nápolyban olasz nyelvű előadásokat tartott, francia könyvet írt s öt nyelven levelezett. Mikor Rómából távozott, így írtak róla Magyarországra: „Csillagot küldünk nektek”. Hosszabb ideig tartózkodván Párisban, többször megfordult XV. Lajos udvarában. Berlinben Frigyes király barátságát nyerte meg, s művészi módon tudván fuvolázni, Frigyes királlyal

⁹³ Historia, 4. évfolyam (1931.) 3- 4. szám, Pestbudai Emléklapok, Isoz Kálmán: A rendszeres zeneoktatás megindulása Budapesten, 105.old.

⁹⁴ Zenetudományi Dolgozatok, 2001-2002, Sas Ágnes - Főúri zenei intézmények arisztokrata mecénások a 18. századi Magyarországon, 180, 224. old.

versenyt fuvolázott. (A váci házban most is mutogatják Frigyes király fuvoláját.) Visszatérően hazájába, egy ideig Bécsben tartózkodott, mint a rendnek prókurátora⁹⁵.

A Frigyes-féle fuvola említése már 1839-ben felbukkan a Honművészen.

(...); — hogy a' váci múzeumban vagyon II. Fridrik fuvolája⁹⁶; —(...)

A Frigyes-féle⁹⁷ (elefántcsont) fuvolát, amely ma a Nemzeti Múzeumban van – úgy tudjuk – Hadik András⁹⁸ zsákmányolta Berlinből (egész pontosan Königs-Wusterhausen-ban található királyi kastélyból), később valóban a piaristák őrizték, de a rendelkezésre álló adatok alapján nem volt Cörvernél.

1819 – Kolozsvár

Ha konkrét fuvolametodikai utalásokat keresünk érdemes pillantást vetni a történelmi Magyarország területeire is. Erdélyben, Kolozsváron már 1819-től kezdődően működött “muzsikai intézet”, majd zenei konzervatórium, fuvolaoktatással együtt. Az intézet a párizsi Conservatoire metodikáit vette alapul és a kiadványokat be is rendelte, mint alapvető tananyagot. Így lett az intézmény irányadó fuvolaanyaga Johann Georg Wunderlich⁹⁹ (1755–1819) *Méthode du Flute du Conservatoire* című munkája. A művet (*Méthode de Flûte du Conservatoire par M.M. Hugot et Wunderlich / Membres du Conservatoire*) valójában a korábbi tanár, Antoin Hugot¹⁰⁰ (1761-1803) alapozta meg, de halála miatt a kidolgozás Wunderlich-re maradt¹⁰¹.

1893 – Trencsén

Bár a többnyire egyházi fenntartású intézmények elsődleges célja nem a muzsikusképzés volt, a zene fontos szerepet töltött be a képzésben, nevelésben. Érdekes adat a trencsényi Katolikus Gimnázium törzsanyaga, ahol fuvolából bizonyos Weimershaus E. fuvolaiskolája volt használatban. A szerző művét a sok 19. századi metodika közül az emeli ki, hogy Emil Theodor Weimershaus közvetlen Theobald Böhm tanítvány volt. 1885-ös, kétkötetes munkájának pontos címe *Flöten-Schule mit vielen Uebungs- und Unterhaltungsstücken. Theoretisch-praktische Flötenschule nebst 3 Griffstabellen* és nem a Böhm rendszert tárgyalja, hanem a 9, 10 billentyűs egyszerű rendszert, így vélhetően több fuvolatípusra is kompatibilis volt. Az aláírásban szereplő Paulik József 1884-től volt az iskola világi tanára, úgy tűnik oktatta a zenei tárgyakat is, illetve vezette az intézet zeneszertárát és együttesét. Természetesen fuvolásokat is tanított.

Zene. Hangok s hangjegyek ismerése,, a hangszer kezelése, különféle dur- és moll-hangnembe irt gyakorlatok játssza az iskola alapján. Schröder H. Hegedűiskola. Werner J. Gordonkaiskola. Weimershaus E. Fuvolaiskola. Hetenként 3 óra kezdőknek s 3 óra haladóknak, azonkívül haladóknak heti 1 karpróba. Paulik József¹⁰²

1894 – Budapest

Késmárky Árpád, a *Magyar Királyi Ferencz József Intézet* tanára volt, fuvolára készült pedagógiai célú művéről mindössze annyit lehet tudni e pillanatban, mint amit itt olvashatunk. Érdekes a másik tananyag is – a fuvolára írt magyar népdal-átiratok – jó lenne erről és a Brunner kiadványairól többet tudni.

⁹⁵ Tudósítvány a Kegyes-Tanítórendiek Budapesti főgimnáziumáról, Budapest, 1894-95 tanévben ~ A budapesti piarista kollégium története.

⁹⁶ Honművész, 1839. július-december (7. évfolyam 53-104. szám) 1839-12-26 103. szám, 464.old.

⁹⁷ <http://opac3.mnm.monguz.hu/hu/record/-/record/MNMMUSEUM1465792>

⁹⁸ Gróf futaki Hadik András (1710–1790) hadvezér. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Hadik_Andr%C3%A1s_\(hadvez%C3%A9r\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Hadik_Andr%C3%A1s_(hadvez%C3%A9r))

⁹⁹ Johann Georg Wunderlich (1755-1819) német fuvolaművész, 1803-tól 1816-ig a párizsi Conservatoire tanára, tanítványai voltak Jean-Louis Tulou és Benoit Tranquille Berbiguier is.

¹⁰⁰ Antoine Hugot (1761-1803) francia fuvolaművész, zeneszerző, a párizsi Conservatoire tanára 1795-től 1803-ig.

¹⁰¹ Sófalvi_Emese - Zeneoktatás a kolozsvári Muzsikai Conservatoriumban. 1819-1869, ELTE, Budapest, 2017

¹⁰² Katolikus gimnázium, Trencsén, 1893, évkönyv

FUVOLA Tanár: Késmárky Árpád, a magyar zeneiskola tanára. Tankönyv: Késmárky Árpád fuvolaiskolája. Tananyag az iskola szerint: A fuvola mint hangszer, a hangjegyek, az alapfogások, különféle ütemnemek, hanglépcsők. Gyakorlatul: Brunner «Száz könnyű darab fuvolára zongorakisérettel és magyar népdal-átíratok Késmárky Árpádtól.»¹⁰³

1896 – Budapest

Az 1896-ban találkozhatunk először azzal a hirdetéssel, amely egy új fuvolaiskolát ajánlott, elsősorban önálló, tanár nélküli képzésre amatőröknek. A szerző Weinbaum Christian, akiről annyit tudni, hogy a Vígszínház elsőfuvolása volt, és tanított – több más neves zenész mellett – egy magán konzervatóriumban, amely az Erzsébet-körúton, a Király utca és a Dob utca között volt, inkább a Bod utcához közel. Fuvolaiskolája vélhetően ennek az intézetnek a tananyaga volt, de nem tudni kik voltak a tanítványok. Fuvolaiskolája tartalma ezidáig ugyan úgy ismeretlen, mint az általa kiadott kották (*Magyar nóták hegedűre vagy fuvolára. és 101 legszebb magyar dal hegedű vagy fuvolára.*) Weinbaum Christian szólóban is fellépett, de sajnos nincs adat róla mit játszott.

Zenekedvelőknek újdonság. A fuvola tudvalevőleg egyike a legkedveltebb s legszebb hangszereknek. E hangszeren most megtanulhat játszani még az is, kinek még sohasem volt fuvola a kezében, a Weinbaum Christián-féle legújabb magyar fuvolaiskola segítségével, mely érdekes iskola könnyű modorával önképzésre kiválóan alkalmas s máris nagy közkezdveltségnek örvend. Ara netto 2 frt, 2 frt 15 kr. beküldése ellenében bérmentve küldetik. Kapható a kiadóknál: Sternberg Ármin és Testvére hangszergyár.¹⁰⁴

Időben és térben tett körutazásunk végére érve, a pest-budai egyházzene működését szemlélve további fuvolást nevesíthetünk az 1800-as évek legelejéről. Peter Sperling – bár rövid ideig - nem csak a pesti belvárosi fő plébániatemplomban tevékenykedett, hanem a városi színház zenekarban is játszott, egyik hangszere a fuvola volt.

(...) ekkor ketten is pályáznak helyére: Johann Tomala és *Peter Sperling*. Az állást az utóbbi nyeri el, mivel a tanács rátermettebbnek ítéli. Társaihoz hasonlóan a városi színház zenekarában is játszik (1806-1815 között fuvolán és harsonán, közben 1809-ben hegedűn is). 1810 telén azonban megbetegedvén, visszavonul a templomi szolgálattól. Az 1822. évi címjegyzék még említi nevét a muzsikuskok között¹⁰⁵.

BEFEJEZÉS

Nehéz jelzőket találni arra mennyi meglepetést tartogat és tartogathat még fuvolázásunk múltja. Egyrészt megdöbbentő mennyire sokoldalú volt a 19. század embere, aki amellet, hogy biztos kézzel vezette birtokait, gyakran autodidakta módon kiképezte magát valamilyen tudományban is, és olyakor maradandó alkotott benne, de részt vett a politikai és kulturális életben, így a történelem formálásában, sok esetben kiemelkedően és rendszeresen játszott valamilyen hangszeren, sőt még esetleg verseket, regényt, esetenként zenét is írt. Széchenyi István mellett sok más arisztokrata is foglalkozott a fuvolával, többek között Bárány Amadé László (1704-1764) hegedült, fuvolázott és furulyázott, Teleki Sámuel Bázalban tanult meg fuvolázni, s tudott fuvolán játszani Wesselényi Miklós (1798-1850) is. A 18. századból világi és egyházi vonalon egyaránt kimutatható a hazai fuvolázás Herceg Esterházy II. Pál Antal és Bárány Cörver Nepomuk János által.

¹⁰³ Magyar Királyi Ferencz József Intézet, Budapest, 1894

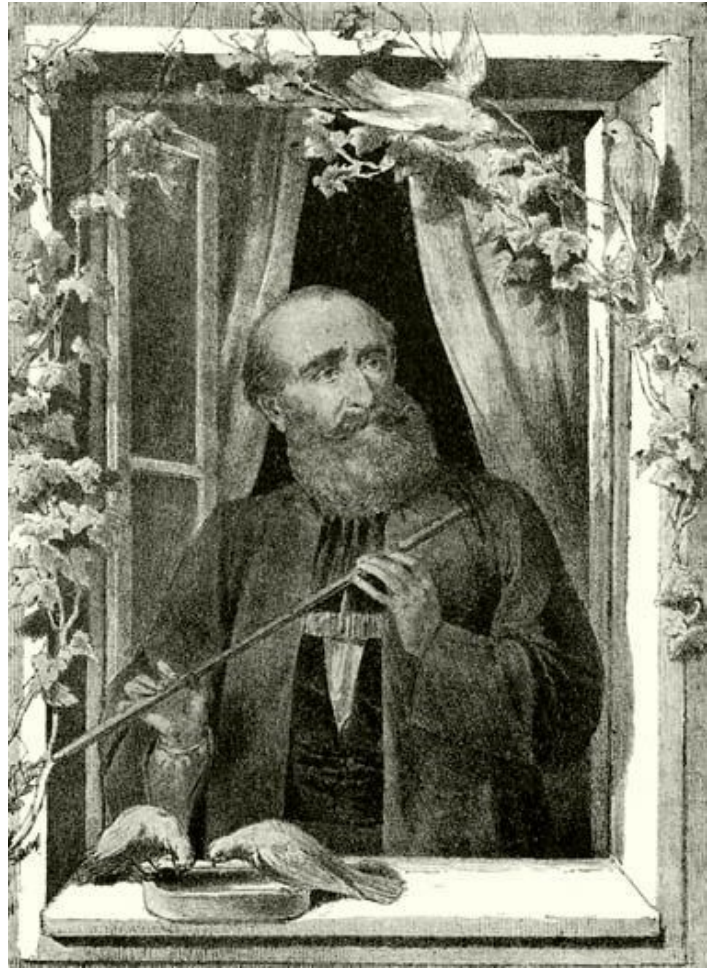
¹⁰⁴ Ország-Világ, 1898 (19. évfolyam, 27-52. szám) 1898-07-10 / 28. szám

¹⁰⁵ Zenetudományi Dolgozatok, 1992-1994, Rennerné Várhidi Klára: *A pesti belvárosi főplébániatemplom zenei élete a 18. században.*

Feltűnő, hogy hazánkban milyen kiemelt szerepet játszott a fuvola a 19. század zenei életében, és egészében véve elmondható, hogy a század első felének fuvolásai a legváratlanabb helyeken és pillanatokban kerülnek elénk (látszólag az ismeretlenség homályából), és nem ritkán koruk legnehezebb műveit szólaltatták meg, sokszor a kritika és a közönség elismerése mellett. Amtmann Proper és a Doppler testvérek nem álltak egyedül, nem kivételek voltak, hanem – amint sejthető volt – egy magasan művelt fuvolakultúra és zenei közeg csúcspontjai.

A két Pfeiffer tevékenységének pontos kibontása döntő lépés lenne a hazai fuvolaművészet 1800-as évek első felében betöltött szerepének megértéséhez. Számos fuvolás követhetünk nyomon a korabeli sajtóban, de Pfeiffer Adolf alakja különösen magára vonja a figyelmet, hiszen fiatal kora ellenére hangszeres képességei egyértelműen a legnagyobbak közé emelték, és pályája nagyobb, akár nemzetközi léptékű kiteljesedésének valószínűleg korai halála vetett gátat.

A 19. század hazai fuvolaművészei egy olyan korban álltak a színpadra, amikor minimális formális képzést követően mindenki saját jogán és képességei szerint járhatott a művésszé válás útján. Weisel Bertha, Unger úr, Scheibl József, Kundt Ferencz, Requinini úr, Steinhübel Lajos, Herlicz Vincze, Pók György és Mihálovics úr egy korszak nevesített hősei, akik kivételes képességeikkel – alighanem a Schailly, Bleszner, Skripszky, Schöllnast és Mayer műhelyek termékein – nyújtottak szórakozást a koncerttermek kulturálisan rendkívül fogékony és érzékeny hallgatóinak, egy mára méltatlanul mellőzött repertoárral, 18-19. század fordulójának fuvolaműveivel. De vélhetően további fuvolások kerülhetnek még egy alaposabb vizsgálat látókörébe, akár a pest-budai szalonok, koncerthelyszínek eseményeiből, de a vidéki művészetpártoló uradalmak, nemesi rezidenciákkal kapcsolatban is.

Gróf Széchenyi István csákányfuvolával - Bäcker litográfiája Löschinger Zsigmond rajza alapján – *Széchenyi Döblingben*

e) A fa- és rézfuvó-, valamint az ütő- és pengető-hangszeripar művelése sem maradt hátra hazánkban e század folyamán egészen a mai napig. A század első felében Pozsonyban a *Schöllpast F.* cég tűnt fel kitűnő fuvolái- és klarinétjaival. Ő hozta forgalomba a specziális magyar csákány-t. Budapesten *Bleszner Ágost* készített kitűnő fuvolákat, *Skripszky Albert* jeles fuvolákat és tárogatókat. A vidéken is mindinkább felvirágzott ez iparág, melynek művelésében a *Horn testvérek* Apatinban, *Dischka János* Pécsen s *Mayer Frigyes* Zomborban kiváltak. A fővárosból e téren már az 1885-iki kiállításon több elsőrangú cég tűnt ki; a millenniumi kiállításon pedig egész sora mutatkozott be, minők első sorban a *Schunda V. J.*, *Stovasser*, *Placht testvérek* stb. előkelő cégek.

1896 Matlekovits Sándor - Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor és az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye 8. kötet (Budapest, 1898) Erney József - Hangszeripar

A Bleszner műhely fuvolája a kaposvári Rippl-Rónai Gyűjteményben (sz.1730)

Fuvolák a Nemzeti Múzeumban – pest-budai mesterektől.

Pesten Minkné assz. búcsú-hangversenyét a' színházban marc. 20-kán adá. Az 1-ső szakasz részei voltak: 1) Herold „Zampa“ daljátékának ouverture-je. — 2) Donizetti egyik ariája Kaler ur által énekelve. — 3) Benedict és Beriot ismert brillant duo-ja az „álomjáróné“ daljátékból vett themákra; játszá Vieuxtemps és Erkel ur noha már ismételve, de még is zajos tapsokkal tisztelve. — 4) Minkné assz. „Ördög Robertból“ Izabella nagy ariáját éneklé asszonyi karének kísérete mellett. — A' 2-dik szakaszban: 1) Auber „porticii néma“ daljátékának ouverture-je. — 2) Tulou flauta-concertjét bámulandó ügyességgel játszá a' 10 éves Pfeiffer Adolf. — 3) Vieuxtemps H. ur Ernst változatait játszá „Ludovik“-ból vett themára, hangászkar kísérete mellett. — 4) Minkné

1837-03-26 - 25.szám Honművész

A 10 éves Pfeiffer Adolf Vieuxtemps és Erkel társaságában Tulou fuvolaversenyét játsza – *Honművész*, 1837.03.26.

3a

HANGÁSZAT.

PESTEN a' fiatal Pfeiffer Adolf, kiről lapjaink már több ízben kedvezőleg értekeztek, sept. 17 én a' városi kisebb tánczteremben nagy hangversenyt adott, mellynek részei voltak: 1) Cherubini „Armand grófjának“ ouverture-je — 2) Lobe flauta-concertjét játszá a' fiatal versenylő. — 3) Paer „Griseldiséből“ egy nagy de nem legkedvezőbb hatású ariát énekelt Lóczy Ilona kisasszony, kit egy pár próba-felleptekor a' pesti német színpadon Bayan név alatt ismertünk. — 4) Hummel H-moll concertjét fortepíanón játszá Baldrik. a. kit hasonlólag igen dicséretes oldalról ismerünk. — 5) Bäuerle tréfás költeményét „trombitás és dobos“ szavalák Rott és Lang német színész urak. — 6) Proch dalját „dalmok és vándor“ éneklé Oberhoffer dalszínész ur fortepiano (Grill ur) és koboz (Wagner ur) kísérete mellett. — 7) Pfeiffer A. flauta-változatait egy magyar thema fölött játszá a' szerzőnek versenyt adó fija, korát tekintve valóban bámulandó ügyességgel és az igen szép számú közönségtől számtalan tapsokkal megtisztelve. — Bementi ár 2 vto ft.

Honművész, 1837-09-28 - 78. szám 5. évfolyam

Pfeiffer Adolf önálló koncertjén Lobe fuvolaversenyét és Pfeiffer Antal művét játsza – *Honművész*, 1837.09.28.

Részlet Lobe fuvolaversenyéből

7

A CASINOI ZENÉLY'

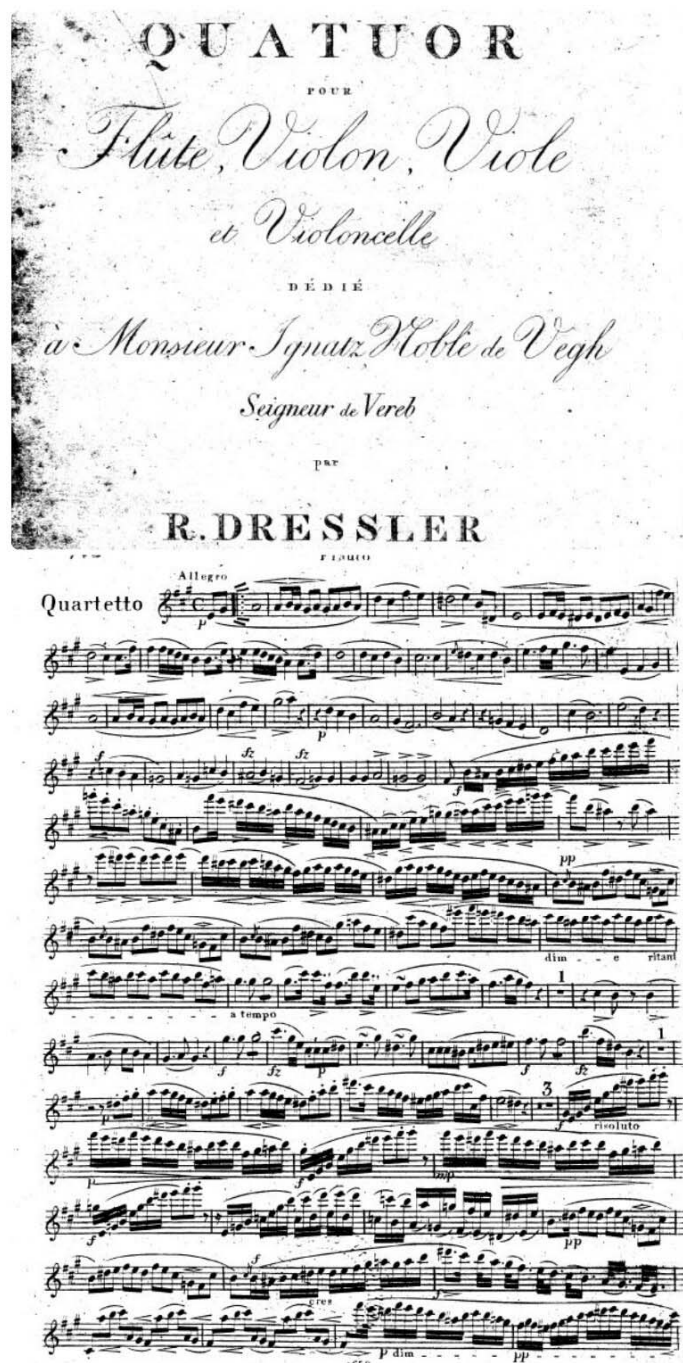
PROGRAMMJA.

(apr.' 23. délben 12 órakor)

- 1) G-moll quartett *Onslow Györgytül.*
- 2) F-dur quintett *Veit Miklóstul.*
- 3) Bevezetés és változatok két fuvolára (Quartettel) *Fürstenautól* „Semiramis“ operából vett themára, *Doppler Ferencz* és *Pfeiffer Adolf* által.

1843-04-22 Honderü

Az utolsó adat: Pfeiffer Adolf Doppler Ferenczel játszik együtt *Semiramis* Fürstenau változataiban – Honderü, 1843.04.22.

Balra: Raphael Dressler fuvolanégyesének (No.1, Op.10) borítója és a fuvolaszólam első lapja
 Jobbra: Vég, Verebi Ignác (1789-1842) portréja 1827-ből, Ferdinand von Lütgendorf-Leinburg (1785-1858) rézmetszete.

A martonvásári Brunszvik kastély ma.

A fáji kastély ma.

b) Ts. Steinhübel Lajos Úr Eperjesről, egy tökéletes készületű becses Flaután elől játszik, a' ki nem csak a' mesterséges játszásnak törvényeihez jelesen ért, hanem a' hangoknak a' fúvás mestersége által ritka kellemetességet is tud adni.

6. Concert Flótára, szerzette Lindpaintner. Játtzotta Steinhübelj Ur.
7. Concert Hegedüre, szerzette Rode. Játtzotta Leeb Ur.
8. Concert Kis Bögőre (Violoncello) Rombergtól. Fő Játtzó Borczagha Ur.
9. Concert Oboára Pösingertől fő Játtzó Heerfurth Ur.
10. Concert Guitárra Carullitól, Játtzotta Zomb József Ur.
11. Nagy Rondó Fagóttira, szerzette és játtzotta Beethoven Ur.
12. Nagy Fantasia Concertbe az egész muzsikai Karra. (Orchestrum) szerzette Zomb Ur.
13. Mulattatók (Divertissement) az egész muzsikai Karra. Szerzette Zomb Ur.
14. Éj-hangászat (Notturmo) az egész muzsikai Karra.
15. Kezdő-rész (Ouverture) Coriolan) Beethoventől.
16. Kezdő-rész (Euryanthe) C. M. Wébertől.

Ezekon kívül az játtzásra rendelt idő bővségéhez képest a' Jelenkor izlésének esmértető jeleit lehellő számos

Néhány fáji muzsikus

Concerto

Flauto principale

dédié à Monsieur Theobald Böhm

Peter Joseph von Lindpaintner
Opus 28[a]Allegro non troppo $\text{♩} = 132$

55
VI. I
p
65
cresc.
72
f decresc.
78
f p ff p
83
f
86
89
pp
96
cresc.
100
104

© 2010 by Theobald-Böhm-Archiv, München

TBA 103

Lindpaintner, Peter Joseph – Concerto, Opus 28.

Spohr „Jessondájából“ aria; éneklé Hirsch dalszínész ur; — Lindpaintner concertje flautára, játszá Pfeiffer Adolf a' nemzeti színház hangászkari tagja; — Ernst „velencei carnaval“-ja; előadá hegedűn saját gondolatjával kiczifrázva Arnstein magánjátészó ur; — férfi-kardalok Weber „Euryan-

1841-04-11 – Pfeiffer Adolf - a Nemzeti Színház zenekarának tagja - Lindpaintner fuvolaversenyét játsza. *Honművész*, 1841. január-június (9. évfolyam 1-51. szám) 29. szám, 248.old.

Peter Joseph von Lindpaintner